

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

«__»_____2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістр
зі спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля»
за освітньою програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: **«НАПРЯМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ
ОБЛАСТІ)»**

Виконавець:

студентка ЦЗФН

Маркова Олександра

Науковий керівник:

к.е.н, ст. викладач

Деньгуб Валентина Василівна

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	7
1.1. Поняття та сутність місцевого економічного розвитку	7
1.2. Моделі та підходи до забезпечення місцевого економічного розвитку.....	13
1.3. Зарубіжний досвід забезпечення місцевого економічного розвитку.....	26
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	33
2.1. Соціально-економічний стан Одеської області	33
2.2. Внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на розвиток регіону	37
2.3. Оцінка економічного потенціалу та перспективи розвитку Одеської області	43
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	53
3.1. Стратегічні пріоритети та напрямки розвитку	53
3.2. Співпраця з міжнародними організаціями та залучення інвестицій.....	56
3.3. Роль місцевого самоврядування у забезпеченні економічного розвитку ..	62
ВИСНОВКИ	75
Список використаних джерел.....	78

ВСТУП

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Тема забезпечення місцевого економічного розвитку Одеської області зараз особливо актуальна через військове положення. Воєнні дії суттєво вплинули на економічну ситуацію регіону, створили нові виклики та загрози для бізнесу, інфраструктури та соціально-економічного розвитку. В цих умовах важливо розробляти та впроваджувати стратегії, які допоможуть відновити економіку, підтримати місцевий бізнес та забезпечити стабільний розвиток регіону.

Особливо актуальною ця тема стає з огляду на необхідність залучення інвестицій та впровадження інноваційних підходів для подолання економічних наслідків війни. Крім того, важливо враховувати соціальні аспекти, забезпечуючи підтримку населення та створення нових робочих місць. Економічна стабільність та розвиток регіону не тільки сприятимуть підвищенню рівня життя місцевих мешканців, але й допоможуть зміцнити соціально-економічну стійкість Одеської області в умовах військових викликів.

Питанням забезпечення місцевого економічного розвитку території, зокрема Одеської області займалися такі наукові вчені як: Патицька Х. О. [1], Кучеренко О. та Лепьошкін І. [2], Сидоренко В. Г. [4], Нікітіна О. В. [7], Реверчук С. К. та Творидло О. І. [12], Гапак Н. М. [14], Шабанов М. [42], Демидова Л. [51], Деньгуб В. В. та Чорний О. М. [55] та багато інших науковців.

Однак, деякі питання з напрямків забезпечення місцевого економічного розвитку території, ще недостатньо розглянуто. Таким чином, забезпечення місцевого економічного розвитку в умовах військового положення є важливою потребою для Одеської області. Це сприятиме відновленню економіки, підтримці місцевого бізнесу та зміцненню соціально-економічної стійкості регіону.

Мета кваліфікаційної роботи – теоретичні, методичні та прикладні аспекти забезпечення місцевого економічного розвитку території (на прикладі Одеської області).

Мета роботи реалізується через такі **завдання**:

- 1) визначити поняття та сутність місцевого економічного розвитку;
- 2) дослідити моделі та підходи до забезпечення місцевого економічного розвитку;
- 3) проаналізувати зарубіжний досвід забезпечення місцевого економічного розвитку;
- 4) оцінити соціально-економічний стан Одеської області;
- 5) визначити внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на розвиток регіону;
- 6) провести оцінку економічного потенціалу та визначити перспективи розвитку Одеської області;
- 7) визначити стратегічні пріоритети та напрямки розвитку;
- 8) розглянути співпрацю з міжнародними організаціями та залучення інвестицій;
- 9) дослідити роль місцевого самоврядування у забезпеченні економічного розвитку.

Об'єкт дослідження – процес обґрунтування напрямків економічного розвитку Одеської області.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних та прикладних аспектів напрямків забезпечення місцевого економічного розвитку території в Одеській області.

Методи дослідження. Для досягнення мети та виконання завдань дослідження будуть використані різноманітні методи, які забезпечать глибокий аналіз та отримання достовірних результатів:

- аналіз та синтез: використовуються для систематизації теоретичних знань про місцевий економічний розвиток, а також для інтеграції отриманих даних у цілісну картину;
- метод порівнянь: застосовується для порівняння різних моделей та підходів до місцевого економічного розвитку, а також для аналізу зарубіжного досвіду та можливостей його адаптації до умов Одеської області;

- економіко-статистичний метод: застосовується для аналізу економічних показників Одеської області, виявлення тенденцій та закономірностей у розвитку економіки регіону;

- SWOT-аналіз: використовується для оцінки сильних та слабких сторін, можливостей і загроз, пов'язаних з економічним розвитком Одеської області;

- метод прогнозування: використовується для розробки сценаріїв розвитку економіки Одеської області на основі аналізу поточних тенденцій та можливих змін у зовнішньому середовищі.

Інформаційна база для дослідження напрямків забезпечення місцевого економічного розвитку Одеської області може містити такі джерела:

- наукові публікації та дослідження: використання наукових праць українських та зарубіжних авторів з питань місцевого економічного розвитку, регіональної економіки та управління;

- офіційні статистичні дані: дані Державної служби статистики України, Одеського обласного управління статистики, а також інших державних установ і органів місцевого самоврядування;

- звіти та аналітичні матеріали: матеріали міжнародних організацій, таких як Світовий банк, МВФ, ОЕСР, а також національних дослідницьких інститутів та аналітичних центрів;

- нормативно-правова база: закони, постанови та інші нормативні документи, які регулюють питання місцевого економічного розвитку та управління в Україні;

- методи SWOT-аналізу використовувалися для оцінки та розробки ефективної стратегії розвитку підприємств легкої промисловості в умовах війни.

Інформаційна база дослідження: наукові публікації та монографічні видання українських і зарубіжних учених, звіти та аналітичні матеріали відповідних державних органів, агентств.

Під час написання кваліфікаційної роботи використано комп'ютерні програми, які застосовано для обробки й аналізу інформації: Microsoft Excel, Microsoft PowerPoint.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (57 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 84 сторінки. Основний зміст викладено на 77 сторінках. Робота містить 3 таблиці, 6 рисунків.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами проведених досліджень приймала участь у X Міжнародної науково-практичної конференції «Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи»

Деньгуб В. В., Маркова О. Використання цифрових технологій для підвищення ефективності бізнес-планування. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи*: матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф., 4-5 жовтня 2024 р. Одеса, 2024. С. 510-511.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

1.1. Поняття та сутність місцевого економічного розвитку

Місцевий економічний розвиток є багатограним поняттям, яке отримало різні тлумачення у науковій літературі. В українських наукових працях це поняття активно використовується у контексті розвитку регіонів, їхньої економічної самостійності та конкурентоспроможності. Зокрема, Патицька Х. О. [1] зазначає, що місцевий економічний розвиток – це процес, який охоплює різні аспекти, від залучення інвестицій до покращення соціально-економічного становища населення.

У цій роботі під місцевим економічним розвитком розуміється процес, у рамках якого партнери з державних / муніципальних, ділових і неурядових кіл працюють разом задля створення кращих умов для економічного зростання та нових робочих місць. Місцевий економічний розвиток, таким чином, відбувається в громадах, які постійно поліпшують свій інвестиційний клімат і середовище сприяння бізнесу з метою підвищення своєї конкурентоспроможності, збереження робочих місць і збільшення доходів [2].

Він включає створення сприятливих умов для розвитку бізнесу, покращення інфраструктури, підтримку інноваційної діяльності та інтеграцію місцевої економіки у національні та глобальні ринки. Одеська область, як один з ключових регіонів України з багатими природними, економічними та людськими ресурсами, має значний потенціал для розвитку.

Місцевий економічний розвиток Одеської області включає комплекс заходів, спрямованих на покращення економічної ситуації в регіоні через ефективне використання місцевих ресурсів, залучення інвестицій та активізацію громадських ініціатив. З огляду на стратегічне географічне положення Одеської області, її доступ до моря та наявність великих портів, регіон має значний

потенціал для розвитку логістичних та транспортних послуг, що може стати однією з рушійних сил економічного зростання.

Ефективне управління місцевим економічним розвитком передбачає тісну співпрацю між різними зацікавленими сторонами, включаючи органи місцевого самоврядування, бізнес-середовище, громадські організації та наукові установи. Залучення іноземних інвестицій та розвиток міжнародного співробітництва також є важливими аспектами, які сприяють інтеграції регіону у світову економіку. Окрім того, розвиток людського капіталу, шляхом покращення освіти та професійної підготовки, відіграє ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності регіону [3].

Основні характеристики місцевого економічного розвитку Одеської області формуються на основі специфіки регіону, його економічного потенціалу та наявних ресурсів. Важливою рисою є місцева орієнтація, яка передбачає адаптацію стратегій та заходів до конкретних потреб та можливостей області. Одеська область має вигідне географічне положення, доступ до Чорного моря та розвинену портову інфраструктуру, що є важливим фактором для розвитку логістики і транспорту. Це сприяє залученню інвестицій у розвиток транспортно-логістичних послуг та міжнародної торгівлі [4].

Комплексний підхід є ще однією важливою характеристикою місцевого економічного розвитку. Він враховує не лише економічні, але й соціальні та екологічні аспекти. Це означає, що розвиток економіки супроводжується покращенням якості життя населення, створенням робочих місць, розвитком інфраструктури та збереженням природних ресурсів. Наприклад, розвиток туристичного потенціалу області не тільки сприяє економічному зростанню, але й покращує соціально-економічний стан громад.

Активна участь громади у процесах місцевого економічного розвитку є ще однією ключовою характеристикою. Залучення громадськості до прийняття рішень сприяє більш ефективному використанню ресурсів та досягненню більш стійких результатів. Місцеві органи влади співпрацюють з громадськими

організаціями, бізнесом та іншими зацікавленими сторонами для розробки та реалізації стратегій розвитку.

Інноваційність та адаптивність також є важливими характеристиками. Розвиток регіону передбачає впровадження новітніх технологій та інноваційних підходів, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності місцевого бізнесу та ефективному використанню ресурсів. Це включає розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, зеленої енергетики та інших інноваційних галузей.

Ефективне управління місцевим економічним розвитком потребує координації зусиль різних рівнів влади та зацікавлених сторін. Органи місцевого самоврядування відіграють ключову роль у плануванні та реалізації стратегій розвитку, забезпечуючи при цьому прозорість та підзвітність своїх дій. Залучення іноземних інвестицій та розвиток міжнародного співробітництва також є важливими аспектами, які сприяють інтеграції регіону у світову економіку [5].

Загалом, основні характеристики місцевого економічного розвитку Одеської області включають місцеву орієнтацію, комплексний підхід, активну участь громади, інноваційність та ефективне управління, що сприяють забезпеченню сталого розвитку регіону.

Цілі місцевого економічного розвитку Одеської області спрямовані на забезпечення стабільного та довгострокового зростання регіону шляхом оптимального використання його ресурсного, економічного та соціального потенціалу, таких як: підвищення конкурентоспроможності, залучення інвестицій, підтримка малого і середнього бізнесу, поліпшення інфраструктури, підвищення якості життя населення тощо.

Основною ціллю є підвищення конкурентоспроможності регіону. Це включає розвиток ключових галузей економіки, таких як портове господарство, транспортно-логістична інфраструктура, аграрний сектор та туризм. Важливим аспектом є також підтримка інноваційних та високотехнологічних підприємств, що сприяє диверсифікації економіки.

Залучення інвестицій є важливою ціллю, яка спрямована на покращення інвестиційного клімату та створення сприятливих умов для бізнесу. Це

передбачає розробку та впровадження інвестиційних проєктів, а також активізацію міжнародного співробітництва та партнерства з іноземними інвесторами.

Розвиток малого і середнього бізнесу є ключовим фактором для забезпечення місцевого економічного розвитку. Це включає створення сприятливих умов для підприємницької діяльності, підтримку стартапів, спрощення доступу до фінансування та розвитку бізнес-інфраструктури.

Розвиток інфраструктури є ще однією важливою ціллю. Це стосується модернізації транспортної та логістичної інфраструктури, розвитку комунальних послуг, інженерних мереж та житлово-комунального господарства. Покращення інфраструктури сприятиме залученню інвестицій та підвищенню якості життя населення.

Однією з цілей є підвищення якості життя населення Одеської області. Це включає створення нових робочих місць, підвищення рівня доходів, розвиток соціальної інфраструктури, освіти та охорони здоров'я. Важливим аспектом є також забезпечення екологічної безпеки та збереження природних ресурсів.

Підвищення кваліфікації та професійної підготовки населення також є важливою ціллю. Це включає розвиток системи освіти, професійної підготовки та перепідготовки, сприяння науково-дослідній діяльності та підтримку інновацій.

Теоретичні підходи до місцевого економічного розвитку Одеської області можна розглядати через призму різних економічних та управлінських парадигм. Перш за все, класичний підхід підкреслює значення ринкових сил у забезпеченні економічного розвитку. Згідно з цією теорією, економічне зростання досягається через вільний ринок, де попит та пропозиція формують рівноважний стан, що веде до оптимального розподілу ресурсів. Цей підхід передбачає мінімальне втручання держави в економіку, акцентуючи на важливості приватного підприємництва та конкуренції.

Кейнсіанський підхід, навпаки, наголошує на активній ролі держави в економіці. Теорія Джона Мейнарда Кейнса передбачає, що державні витрати та

фіскальна політика можуть стимулювати економічне зростання, особливо в умовах економічної нестабільності. Впровадження інфраструктурних проєктів, державних програм підтримки бізнесу та соціальних виплат є основними інструментами цього підходу, що дозволяють створити робочі місця, підвищити попит та стабілізувати економіку.

Структурний підхід акцентує увагу на розвитку певних економічних секторів або галузей, які мають стратегічне значення для регіону. Цей підхід враховує необхідність структурних змін в економіці для забезпечення довгострокового зростання. Він передбачає розвиток нових галузей, таких як інформаційні технології, зелена енергетика та інноваційні виробництва, що можуть стати драйверами економічного розвитку регіону.

Соціально-орієнтований підхід звертає увагу на соціальні аспекти місцевого економічного розвитку. Він включає такі фактори, як рівність доходів, доступ до освіти, охорона здоров'я та інші соціальні послуги, що сприяють покращенню якості життя населення. Цей підхід передбачає інтеграцію соціальних програм у стратегії економічного розвитку, щоб забезпечити сталість і справедливість економічного зростання.

Екологічний підхід наголошує на важливості збереження природних ресурсів і мінімізації негативного впливу економічної діяльності на довкілля. Впровадження принципів сталого розвитку, розвиток зеленої економіки та використання відновлюваних джерел енергії є основними компонентами цього підходу, що дозволяють забезпечити екологічну стійкість регіону.

Інституційний підхід акцентує на важливості розвитку інституцій та управлінських структур, що сприяють ефективному економічному розвитку. Це включає створення ефективних місцевих органів влади, розвиток правової бази, а також підтримку громадських ініціатив та співпраці між різними секторами економіки [6].

Фактори, що впливають на місцевий економічний розвиток Одеської області, є різноманітними і взаємопов'язаними, охоплюючи економічні, соціальні, екологічні та політичні аспекти [7].

Географічне положення. Одеська область має стратегічно вигідне географічне положення з доступом до Чорного моря, що забезпечує можливості для розвитку морської торгівлі та логістики. Порти Одеси є ключовими транспортними вузлами, що спрощують експорт та імпорт товарів.

Інфраструктура. Розвинена транспортна інфраструктура, включаючи морські порти, залізничні та автомобільні магістралі, а також міжнародний аеропорт, сприяє розвитку логістичних центрів та підвищенню привабливості регіону для інвесторів. Модернізація та розвиток інфраструктури є критичним фактором для забезпечення сталого економічного розвитку.

Природні ресурси. Наявність природних ресурсів, таких як родючі землі, корисні копалини та доступ до водних ресурсів, створює умови для розвитку аграрного сектору, промисловості та туризму. Раціональне використання цих ресурсів може стати основою для економічного зростання регіону.

Людський капітал. Кваліфікована робоча сила, рівень освіти та професійної підготовки населення впливають на продуктивність праці та інноваційну активність регіону. Розвиток системи освіти, професійної підготовки та підтримка наукових досліджень і впровадження інновацій є важливими для підвищення конкурентоспроможності регіону.

Інвестиційний клімат. Наявність сприятливого інвестиційного клімату, забезпеченого стабільною правовою базою, прозорими процедурами та підтримкою з боку місцевої влади, сприяє залученню внутрішніх та зовнішніх інвестицій. Інвестиції в інфраструктуру, технології та бізнес сприяють економічному розвитку і створенню робочих місць.

Політична стабільність. Стабільна політична ситуація на місцевому та національному рівнях є важливою передумовою для економічного розвитку. Політична стабільність сприяє залученню інвестицій, розвитку бізнесу та забезпеченню стабільних умов для економічного зростання.

Інновації та технології. Впровадження новітніх технологій та інноваційних рішень є ключовим фактором для підвищення ефективності виробництва, зниження витрат та підвищення конкурентоспроможності регіону. Підтримка

стартапів, науково-дослідних центрів та інноваційних підприємств сприяє економічному зростанню.

Соціально-економічні умови. Рівень добробуту населення, умови праці, доступ до якісних послуг у сферах охорони здоров'я, освіти та соціального забезпечення впливають на загальний економічний розвиток регіону. Підвищення якості життя населення є важливим чинником для залучення та утримання кваліфікованих працівників.

Екологічні аспекти. Збереження екологічного балансу та раціональне використання природних ресурсів є важливими для сталого розвитку. Впровадження екологічних стандартів та підтримка зеленої енергетики сприяють збереженню довкілля та підвищенню привабливості регіону для інвестицій [8].

1.2. Моделі та підходи до забезпечення місцевого економічного розвитку

Місцевий економічний розвиток є ключовим аспектом загального економічного зростання та підвищення якості життя населення. Одеська область, з її стратегічним географічним положенням, багатими природними ресурсами та потужним людським потенціалом, має всі передумови для успішного розвитку. Однак для ефективного використання цього потенціалу необхідно застосовувати сучасні моделі та підходи до економічного розвитку, які враховують специфіку регіону, глобальні тенденції та інноваційні рішення.

Існує велика кількість теоретичних підходів, які можуть допомогти у розвитку місцевої економіки. Теоретичні підходи до місцевого економічного розвитку включають різні концепції та моделі, які враховують специфіку регіонів, їхні ресурси та потенціал розвитку. Розглянемо більш детально кожен з теоретичних підходів [9].

Класичний підхід до місцевого економічного розвитку базується на принципах вільного ринку та мінімального втручання держави. Цей підхід передбачає, що ринок самостійно регулює економічну діяльність через механізми

попиту і пропозиції. У межах цього підходу основна увага приділяється приватному підприємництву, конкуренції та розвитку ринкових відносин. Вільний ринок стимулює інвестиції, інновації та ефективне використання ресурсів, що сприяє економічному зростанню. Однак, цей підхід може мати недоліки в умовах нерівномірного розвитку регіонів та недостатньої інфраструктурної підтримки.

Кейнсіанський підхід, розроблений Джоном Мейнардом Кейнсом, наголошує на активній ролі держави в регулюванні економіки. Згідно з цим підходом, держава повинна втручатися в економіку через фіскальну політику, державні витрати та інвестиції для стабілізації економічного циклу та підтримки зайнятості. В умовах місцевого економічного розвитку це означає, що місцеві органи влади можуть ініціювати та фінансувати інфраструктурні проекти, програми підтримки бізнесу та соціальні проекти для стимулювання економіки. Цей підхід ефективний в умовах економічної кризи або низької економічної активності [10].

Системно-структурний підхід фокусується на необхідності структурних змін в економіці для забезпечення довгострокового зростання. Цей підхід до аналізу економічних процесів дозволяє обґрунтувати взаємозв'язок між структурними і динамічними характеристиками економіки країни. Усі елементи цієї системи взаємопов'язані і відповідним чином упорядковані відповідною структурною організацією: технологічною, галузевою, територіальною, відтворювальною тощо. Системно-структурний підхід сприяє диверсифікації економіки та підвищенню її стійкості до зовнішніх шоків [11].

Соціально-орієнтований підхід акцентує увагу на забезпеченні соціальної справедливості та підвищенні якості життя населення. Він передбачає інтеграцію соціальних програм у стратегії економічного розвитку для забезпечення рівності доходів, доступу до освіти та медичних послуг, поліпшення житлових умов та соціальної захищеності. Цей підхід враховує соціальні аспекти економічного розвитку, що є важливим для створення стабільного та справедливого суспільства [12].

Екологічний підхід наголошує на важливості збереження природних ресурсів та мінімізації негативного впливу економічної діяльності на довкілля. Він передбачає впровадження принципів сталого розвитку, використання відновлюваних джерел енергії та розвиток зеленої економіки. В умовах місцевого економічного розвитку Одеської області це може включати розвиток екологічного туризму, підтримку екологічно чистих технологій у виробництві та збереження природних територій [13].

Інституційний підхід акцентує на розвитку ефективних інституцій та управлінських структур, що сприяють економічному розвитку. Це включає створення прозорої та підзвітної системи управління, розвиток правової бази, підтримку громадських ініціатив та сприяння партнерству між державним та приватним секторами. Інституційний підхід підкреслює важливість ефективного управління та координації зусиль різних зацікавлених сторін для досягнення стійкого економічного розвитку [14].

Також існує багато моделей місцевого економічного розвитку, розглянемо найактуальніші з них.

Кластерна модель розвитку є ефективним підходом до місцевого економічного розвитку, який базується на створенні та підтримці економічних кластерів – географічних концентрацій взаємопов'язаних підприємств, постачальників, наукових установ та інших організацій, що співпрацюють у певній галузі. Кластерна модель має на меті підвищення конкурентоспроможності, стимулювання інновацій та сприяння економічному зростанню регіону.

Кластерна модель економічного розвитку передбачає створення та підтримку груп взаємопов'язаних підприємств та організацій, які працюють в одній галузі або в суміжних галузях. Вона базується на ідеї, що економічні кластери можуть підвищити конкурентоспроможність та продуктивність підприємств, залучаючи інвестиції та сприяючи інноваціям. У межах цієї моделі підприємства, навчальні заклади, дослідницькі інститути та інші організації співпрацюють для досягнення спільних цілей.

Основні компоненти кластерної моделі:

1. Взаємопов'язані підприємства та організації: Кластер включає підприємства, що працюють у певній галузі, їхніх постачальників, дослідницькі інститути, університети та інші організації. Це дозволяє створити синергетичний ефект завдяки кооперації та спільним інноваційним проєктам.

2. Конкуренція та співпраця: Підприємства в кластері можуть одночасно конкурувати та співпрацювати. Конкуренція стимулює підвищення якості продукції та послуг, а співпраця сприяє спільному вирішенню проблем і обміну знаннями.

3. Інновації та науково-дослідні роботи: Кластери зазвичай включають науково-дослідні установи та університети, що сприяють розвитку інноваційних продуктів і технологій. Це дозволяє підприємствам кластеру залишатися на передовій ринку та впроваджувати новітні розробки.

4. Інфраструктура та ресурси: Ефективне функціонування кластеру потребує розвиненої інфраструктури, доступу до фінансових ресурсів, кваліфікованої робочої сили та інших необхідних ресурсів.

Переваги кластерної моделі розвитку:

- Підвищення конкурентоспроможності: Завдяки концентрації взаємопов'язаних підприємств та організацій, кластери можуть підвищити свою конкурентоспроможність на національному та міжнародному ринках.

- Стимулювання інновацій: Кластери сприяють розвитку інновацій завдяки спільним дослідницьким проєктам, обміну знаннями та технологіями між підприємствами та науковими установами.

- Залучення інвестицій: Кластери створюють привабливі умови для інвесторів, оскільки вони зосереджують у собі високотехнологічні підприємства, доступ до кваліфікованої робочої сили та інфраструктури.

- Розвиток місцевої економіки: Кластери сприяють економічному розвитку регіону, створюючи нові робочі місця, підвищуючи доходи населення та сприяючи розвитку місцевої інфраструктури.

Приклади успішних кластерів:

- Кремнієва долина (Силіконова долина), США: Відомий технологічний кластер, що об'єднує провідні компанії в галузі інформаційних технологій, програмного забезпечення та інноваційних розробок.

- Біомедичний кластер у Кембриджі, Великобританія: Кластер, що спеціалізується на біотехнологіях та фармацевтиці, включає університети, науково-дослідні інститути та провідні фармацевтичні компанії.

- Автомобільний кластер у Баварії, Німеччина: Кластер, що об'єднує автомобільні заводи, постачальників комплектуючих та науково-дослідні установи, які займаються розробкою нових технологій в автомобільній галузі.

Кластерна модель розвитку є перспективним підходом до стимулювання економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності регіону. Використання кластерного підходу в Одеській області може сприяти розвитку стратегічних галузей, таких як логістика, аграрний сектор, туризм та інноваційні технології, і забезпечити сталий економічний розвиток регіону [15].

Публічно-приватне партнерство (ППП) – це модель, яка базується на співпраці між державними органами влади та приватними компаніями. Вона передбачає спільну реалізацію проєктів, що мають важливе значення для регіону, з метою покращення інфраструктури, підвищення якості послуг та забезпечення економічного розвитку.

Модель публічно-приватного партнерства являє собою механізм співпраці між державними органами влади та приватними компаніями, що спрямований на реалізацію проєктів з високою суспільною цінністю. PPP дозволяє об'єднати ресурси, досвід та інноваційні підходи приватного сектору з регуляторною та фінансовою підтримкою держави. Це сприяє ефективному використанню ресурсів, зниженню фінансового навантаження на державний бюджет та підвищенню якості послуг для населення.

Основні компоненти PPP:

1. Інвестиції та фінансування: Приватні інвестори забезпечують фінансування проєктів, що дозволяє державі реалізовувати масштабні інфраструктурні та соціальні проєкти без значних витрат з державного бюджету.

2. Розподіл ризиків: Ризики, пов'язані з реалізацією проєкту, розподіляються між державою та приватним сектором. Це може включати ризики будівництва, експлуатації, фінансування та ринкові ризики.

3. Тривалість співпраці: ППП передбачає довгострокове співробітництво між державою та приватним сектором, що сприяє стабільності та ефективності реалізації проєктів.

4. Управління та контроль: Державні органи контролюють виконання проєкту відповідно до узгоджених стандартів якості та строків, забезпечуючи прозорість та підзвітність процесу.

Типи ППП:

- Концесії: Приватний сектор отримує право на будівництво та експлуатацію інфраструктурного об'єкта на певний термін, після чого об'єкт переходить у власність держави.

- Контракти на обслуговування: Приватні компанії надають послуги з управління та обслуговування державних об'єктів (наприклад, водопостачання, енергетика) на основі довгострокових контрактів.

- Спільні підприємства: Створення спільних підприємств держави та приватного сектору для реалізації конкретних проєктів.

- BOT (Build-Operate-Transfer): Приватна компанія будує об'єкт, експлуатує його протягом визначеного часу, а потім передає державі.

Переваги ППП:

- Ефективне використання ресурсів: Поєднання фінансових ресурсів та досвіду приватного сектору з регуляторними можливостями держави дозволяє реалізовувати проєкти з вищою ефективністю.

- Покращення якості послуг: Приватні компанії мають стимул забезпечувати високу якість послуг для збереження своєї репутації та отримання прибутку.

- Зниження фінансового навантаження на державу: Залучення приватного капіталу дозволяє державі реалізовувати масштабні проєкти без значних витрат з державного бюджету.

- Розподіл ризиків: Розподіл ризиків між державою та приватним сектором сприяє більш ефективному управлінню проєктами.

Недоліки PPP:

- Складність підготовки та реалізації проєктів: Проєкти PPP вимагають детальної підготовки, юридичної підтримки та узгодження умов співпраці.

- Ризики недотримання контрактних умов: Можливі ризики недотримання приватним сектором умов контракту або недостатнє виконання зобов'язань.

- Політичні та соціальні ризики: Зміни в політичній ситуації або невдоволення громадськості можуть впливати на реалізацію проєктів.

Приклади успішних проєктів PPP:

1. Будівництво та експлуатація мостів та автодоріг: У багатьох країнах світу, включаючи США, Великобританію та Іспанію, приватні компанії будують та експлуатують платні автомагістралі на основі концесійних угод.

2. Інфраструктурні проєкти в енергетиці: В Індії та Південній Африці реалізовано численні проєкти з будівництва та експлуатації електростанцій за моделлю PPP.

3. Оновлення водопостачання та водовідведення: У Франції та Бразилії приватні компанії відповідають за управління системами водопостачання та водовідведення на основі довгострокових контрактів.

Модель публічно-приватного партнерства є потужним інструментом для реалізації важливих інфраструктурних та соціальних проєктів. Впровадження цієї моделі в Одеській області може сприяти розвитку транспортної, комунальної та соціальної інфраструктури, підвищенню якості послуг та залученню інвестицій, що в підсумку сприятиме економічному зростанню та покращенню якості життя населення [16].

Інноваційна модель економічного розвитку спрямована на підтримку та розвиток інноваційних підприємств, науково-дослідних центрів та стартапів. Вона базується на створенні сприятливих умов для впровадження новітніх технологій та інновацій у виробничі процеси. Ця модель включає розвиток

технопарків, бізнес-інкубаторів, науково-дослідних інститутів та інших структур, що сприяють комерціалізації наукових розробок.

Інноваційна модель розвитку спрямована на підвищення конкурентоспроможності економіки шляхом активного впровадження новітніх технологій та інновацій. Вона передбачає створення сприятливих умов для розвитку інноваційних підприємств, стартапів та науково-дослідних центрів. Основна мета цієї моделі – забезпечення стійкого економічного зростання через використання наукових досягнень та технічних новацій.

Основні компоненти інноваційної моделі розвитку:

1. Інноваційна інфраструктура: Включає технопарки, бізнес-інкубатори, науково-дослідні інститути та лабораторії, які сприяють розробці та впровадженню нових технологій. Ці інституції забезпечують підприємства доступом до сучасного обладнання, наукових знань та підтримки на різних етапах розвитку.

2. Підтримка стартапів: Спеціальні програми підтримки стартапів надають фінансування, консалтингові послуги та менторську підтримку молодим компаніям, що займаються інноваційною діяльністю. Це допомагає стартапам швидше розвиватися та виходити на ринок.

3. Фінансування інновацій: Включає різні форми фінансування, такі як венчурний капітал, гранти, державні програми підтримки та приватні інвестиції. Адекватне фінансування є ключовим фактором для успішної реалізації інноваційних проєктів.

4. Освіта та наука: Розвиток системи освіти та науки є невід'ємною частиною інноваційної моделі. Університети та науково-дослідні інститути повинні мати можливість готувати висококваліфіковані кадри та проводити дослідження, що відповідають потребам сучасної економіки.

5. Законодавча підтримка: Держава повинна створити сприятливі умови для інноваційної діяльності через розробку відповідної нормативно-правової бази, спрощення процедур реєстрації патентів, підтримку захисту інтелектуальної власності та надання податкових пільг.

Переваги інноваційної моделі розвитку:

- Підвищення конкурентоспроможності: Впровадження новітніх технологій дозволяє підвищити продуктивність та якість продукції, що робить економіку регіону більш конкурентоспроможною.
- Сталий економічний розвиток: Інновації сприяють створенню нових галузей та секторів економіки, що забезпечує довгострокове зростання та економічну стійкість.
- Створення робочих місць: Розвиток інноваційних підприємств створює нові робочі місця та підвищує рівень зайнятості населення.
- Покращення якості життя: Інновації у сфері медицини, освіти, комунальних послуг та інших галузях сприяють покращенню якості життя населення.

Приклади успішних інноваційних моделей:

- Ізраїльська модель розвитку стартапів: Ізраїль відомий своєю підтримкою стартапів, що стало можливим завдяки державним програмам фінансування, науково-дослідним центрам та тісній співпраці між бізнесом і науковими установами.
- Кластер біотехнологій у Кембриджі, Великобританія: Цей кластер об'єднує університети, науково-дослідні інститути та компанії, що займаються розробкою нових медичних технологій та ліків.

Інноваційна модель розвитку є важливою складовою для забезпечення сталого економічного зростання та підвищення якості життя населення. Впровадження цієї моделі в Одеській області може сприяти розвитку високотехнологічних галузей, підвищенню конкурентоспроможності економіки та створенню нових можливостей для населення [17].

Модель місцевого економічного розвитку на основі ресурсів акцентує увагу на максимальному використанні природних, економічних та людських ресурсів регіону для досягнення стійкого економічного зростання. Ця модель базується на ідеї, що кожен регіон має унікальні ресурси, які можуть бути використані для підвищення його економічної конкурентоспроможності.

Ця модель фокусується на ефективному використанні місцевих природних, економічних та людських ресурсів для досягнення економічного зростання. Вона передбачає розвиток галузей, які мають стратегічне значення для регіону, таких як сільське господарство, туризм, енергетика та інші. Використання місцевих ресурсів сприяє підвищенню стійкості економіки та зменшенню залежності від зовнішніх факторів.

Основні компоненти моделі:

- Природні ресурси: Використання родючих земель, корисних копалин, водних ресурсів та інших природних багатств для розвитку аграрного сектору, промисловості та туризму. Раціональне використання природних ресурсів сприяє збільшенню економічної стійкості регіону.

- Економічні ресурси: Підтримка та розвиток місцевого бізнесу, залучення інвестицій, розвиток інфраструктури та створення сприятливих умов для підприємницької діяльності. Це включає розвиток транспортної мережі, комунальних послуг, індустріальних парків та інших інфраструктурних об'єктів.

- Людські ресурси: Розвиток освіти, професійної підготовки та підвищення кваліфікації населення для забезпечення конкурентоспроможної робочої сили. Це включає розвиток навчальних закладів, центрів професійної підготовки та програм підтримки зайнятості.

Переваги моделі:

- Підвищення економічної стійкості регіону за рахунок ефективного використання місцевих ресурсів.

- Створення нових робочих місць та підвищення рівня зайнятості населення.

- Збільшення інвестиційної привабливості регіону завдяки розвитку інфраструктури та сприятливому бізнес-клімату.

Екологічно орієнтована модель розвитку підкреслює важливість збереження природних ресурсів та мінімізації негативного впливу економічної діяльності на довкілля. Вона базується на принципах сталого розвитку та використанні екологічно чистих технологій.

Ця модель включає підтримку проєктів з відновлюваної енергетики, розвиток екологічного туризму, впровадження екологічних стандартів у виробництві та управлінні відходами. Основна мета – забезпечити економічне зростання без шкоди для навколишнього середовища, зберігаючи природні ресурси для майбутніх поколінь.

Основні компоненти моделі:

- Сталий розвиток: Інтеграція екологічних, економічних та соціальних аспектів у процеси планування та реалізації економічної діяльності. Це включає впровадження принципів сталого розвитку, збереження природних ресурсів та підвищення екологічної свідомості населення.

- Відновлювані джерела енергії: Використання альтернативних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова, гідроенергія та біомаса. Це сприяє зменшенню залежності від викопних видів палива та зниженню викидів парникових газів.

- Екологічний туризм: Розвиток екотуризму як важливої складової економічного зростання. Це включає створення природоохоронних територій, розвиток туристичної інфраструктури, яка мінімально впливає на довкілля, та просування екологічно чистих видів туризму.

- Екоінновації: Впровадження новітніх екологічно чистих технологій у виробничі процеси, управління відходами та збереження природних ресурсів. Це включає розвиток інноваційних проєктів, спрямованих на підвищення ефективності використання ресурсів та зниження екологічного навантаження.

Переваги моделі:

- Збереження природних ресурсів та зниження негативного впливу на довкілля.

- Підвищення якості життя населення завдяки чистому довкіллю та сталому використанню ресурсів.

- Залучення інвестицій у зелений сектор економіки та створення нових робочих місць у сфері екологічних технологій та туризму [13].

Для Одеської області найбільш доцільним є впровадження кластерної моделі розвитку, яка має значний потенціал для ефективного використання

ресурсів регіону. Завдяки стратегічному географічному положенню, наявності потужних морських портів (Одеса, Чорноморськ, Південний) та розвиненій транспортній інфраструктурі, Одеська область може стати основою для формування транспортно-логістичного кластеру. Цей підхід забезпечить конкурентоспроможність регіону, сприятиме залученню інвестицій у розвиток інфраструктури та супутніх галузей, таких як ІТ, зелена енергетика, туризм та сервіс.

Місцевий економічний розвиток Одеської області визначається багатьма взаємопов'язаними факторами, які впливають на різні аспекти економічного та соціального життя регіону. Один із ключових факторів – це географічне положення області. Одеська область розташована на узбережжі Чорного моря, що забезпечує їй доступ до важливих морських шляхів і можливостей для міжнародної торгівлі. Порти Одеси, Чорноморська та Південного є основними транспортними вузлами, які сприяють розвитку логістичних і транспортних послуг [18].

Інфраструктура області також відіграє важливу роль у її економічному розвитку. Розвинена транспортна мережа, яка включає автомобільні дороги, залізничні лінії та аеропорти, сприяє ефективному переміщенню товарів і людей, що, у свою чергу, підвищує економічну активність регіону. Модернізація та розширення інфраструктури є критично важливими для підтримки сталого економічного зростання.

Природні ресурси Одеської області, такі як родючі землі, корисні копалини та водні ресурси, створюють умови для розвитку аграрного сектору, промисловості та туризму. Рациональне використання цих ресурсів сприяє зростанню економіки та підвищенню рівня життя населення. Зокрема, аграрний сектор є одним з основних драйверів економічного розвитку області, завдяки високій продуктивності сільського господарства.

Людський капітал – ще один важливий фактор, який визначає місцевий економічний розвиток. Рівень освіти та професійної підготовки населення впливає на продуктивність праці та інноваційну активність регіону. Розвиток

системи освіти, професійної підготовки та науково-дослідної діяльності є необхідними умовами для підвищення конкурентоспроможності Одеської області. Підвищення рівня кваліфікації працівників і підтримка наукових досліджень сприяють впровадженню новітніх технологій та підвищенню ефективності виробництва [19].

Інвестиційний клімат області також відіграє важливу роль у залученні внутрішніх та зовнішніх інвестицій. Наявність сприятливого інвестиційного клімату, забезпеченого стабільною правовою базою, прозорими процедурами та підтримкою з боку місцевої влади, сприяє розвитку бізнесу та створенню нових робочих місць. Залучення інвестицій в інфраструктуру, технології та бізнес сприяє економічному розвитку і підвищенню добробуту населення.

Політична стабільність на місцевому та національному рівнях є важливою передумовою для економічного розвитку. Стабільна політична ситуація сприяє залученню інвестицій, розвитку бізнесу та забезпеченню стабільних умов для економічного зростання. Політична стабільність також забезпечує довіру інвесторів та підприємців до місцевих органів влади та сприяє реалізації довгострокових економічних проєктів.

Інновації та технології є ключовим фактором для підвищення ефективності виробництва, зниження витрат та підвищення конкурентоспроможності регіону. Підтримка стартапів, наукових та дослідних центрів та інноваційних підприємств сприяє економічному зростанню та розвитку нових галузей економіки. Впровадження новітніх технологій у виробничі процеси дозволяє підприємствам залишатися конкурентоспроможними на внутрішньому та міжнародному ринках.

Соціально-економічні умови, такі як рівень добробуту населення, умови праці, доступ до якісних послуг у сферах охорони здоров'я, освіти та соціального забезпечення, також впливають на загальний економічний розвиток регіону. Підвищення якості життя населення є важливим чинником для залучення та утримання кваліфікованих працівників, що сприяє економічному зростанню та розвитку людського капіталу.

Екологічні аспекти є важливими для забезпечення сталого розвитку Одеської області. Збереження екологічного балансу та раціональне використання природних ресурсів сприяють зниженню негативного впливу економічної діяльності на довкілля. Впровадження екологічних стандартів у виробництві, розвиток зеленої енергетики та підтримка екологічних ініціатив забезпечують довгострокову стійкість економічного розвитку регіону.

Проаналізувавши всі моделі та підходи місцевого економічного розвитку можна сказати, що кластерна модель найкраще підходить для розвитку Одеської області. Регіон має всі передумови для створення транспортно-логістичного кластеру, який об'єднає порти Одеси, Чорноморська та Південного з логістичними, виробничими та ІТ-компаніями. Це дозволить ефективніше використовувати наявні ресурси, залучати інвестиції та стимулювати розвиток супутніх галузей, таких як туризм, сільське господарство та зелена енергетика.

Інтеграція кластерної моделі дозволить створити взаємодію між бізнесом, науковими установами та місцевою владою. Університети Одеси можуть стати ключовими центрами підготовки кадрів і впровадження інновацій у сфері логістики, транспорту та управління. Це сприятиме позитивним змінам в економіці регіону, створенню нових робочих місць та підвищенню якості життя населення. Кластерна модель є оптимальним вибором для Одеської області, оскільки вона дозволяє раціонально використати природні, економічні та людські ресурси, забезпечуючи сталий економічний розвиток регіону.

1.3. Зарубіжний досвід забезпечення місцевого економічного розвитку

Економічний розвиток регіонів є важливим аспектом національної стратегії кожної країни. Він охоплює заходи, спрямовані на підвищення економічної активності, залучення інвестицій, створення робочих місць та покращення якості життя населення. Одним із ефективних способів досягнення цих цілей є вивчення та застосування зарубіжного досвіду у сфері місцевого економічного розвитку.

Різні країни світу вже багато років реалізують успішні стратегії та програми, які сприяють економічному зростанню та стійкому розвитку регіонів. Ці стратегії включають різноманітні підходи, такі як кластерна модель розвитку, публічно-приватне партнерство, підтримка інноваційних підприємств та екологічно орієнтовані ініціативи. Аналізуючи досвід інших країн, можна виділити найкращі практики та адаптувати їх до умов конкретного регіону.

Вивчення зарубіжного досвіду дозволяє отримати цінні уроки та уникнути помилок, зроблених іншими країнами. Воно також надає можливість впроваджувати новітні технології, ефективні управлінські підходи та інноваційні рішення, що підвищують конкурентоспроможність регіону. Особливо актуальним є цей підхід для Одеської області, яка має значний потенціал для економічного розвитку завдяки своєму стратегічному географічному положенню, розвиненій інфраструктурі та багатим природним ресурсам.

Таким чином, вивчення зарубіжного досвіду забезпечення місцевого економічного розвитку є важливим кроком до розробки ефективних стратегій та програм, які сприятимуть сталому економічному зростанню та підвищенню якості життя населення Одеської області. Найбільш яскравими прикладами можуть бути такі країни, як: Італія, Німеччина, Данія, Ізраїль тощо. Нижче розглянемо більш детально ці приклади.

Одним з прикладів можна навести Нідерланди. Вони стали одним із провідних прикладів успішної реалізації концепції місцевого економічного розвитку завдяки використанню портового потенціалу. Роттердамський порт – один із найбільших і найефективніших у світі – відіграє ключову роль у стимулюванні економіки країни та регіону.

Нідерланди є яскравим прикладом успішної інтеграції портової інфраструктури в систему місцевого економічного розвитку. Роттердамський порт, один із найбільших у світі, став центром не лише морських перевезень, а й комплексного економічного кластеру, який об'єднує логістику, переробку вантажів, виробництво та інноваційні технології [20].

Цей успіх став можливим завдяки стратегічному плануванню, яке поєднало сучасні технології, державну підтримку та приватний капітал. У Нідерландах розвиток портів розглядається як ключовий елемент економіки: інвестиції спрямовуються не тільки на модернізацію інфраструктури, а й на створення додаткової вартості через інтеграцію промислових зон навколо портів.

Особлива увага приділяється екологічній стійкості, що забезпечується завдяки впровадженню «зелених» технологій. Наприклад, у Роттердамському порту діють інноваційні системи управління енергоспоживанням і проєкти з використання відновлюваних джерел енергії. Це приваблює міжнародних інвесторів, зокрема в галузі екологічного інжинірингу та логістики.

Порт Роттердама також слугує «вхідними воротами» для Європи, забезпечуючи швидкий доступ до ринків Центральної та Східної Європи. Розгалужена залізнична та автотранспортна мережа дозволяє ефективно транспортувати вантажі, що робить регіон надзвичайно привабливим для компаній із глобального ланцюга постачань.

Для регіонального розвитку важливим є й людський капітал: у Нідерландах активно функціонують освітні програми для підготовки спеціалістів у сфері логістики, транспорту та морської економіки. У Роттердамі зосереджені науково-дослідні центри, які співпрацюють із бізнесом для впровадження інновацій.

Ця модель є унікальною через свою комплексність і мультипрофільний підхід. Для Одеси цей досвід може стати взірцем: розвиток порту з місцевими підприємствами в єдиний транспортно-логістичний кластер, як ядра економічної активності, здатен стимулювати логістику, залучати міжнародні компанії, створювати робочі місця, підтримувати локальні підприємства та сприяти інфраструктурному оновленню для обслуговування морського бізнесу.

Досвід Нідерландів у розвитку Роттердамського порту ідеально ілюструє кластерну модель економічного розвитку. Цей порт функціонує не лише як транспортний вузол, а й як осередок економічної діяльності, об'єднуючи логістичні, виробничі та інноваційні компанії в єдину екосистему. Кластерна модель передбачає географічну концентрацію взаємопов'язаних підприємств, що

сприяє зростанню їхньої конкурентоспроможності. У Роттердамі це досягається завдяки тісній співпраці держави, приватного сектору та наукових установ, що дозволяє створювати взаємозв'язок та інновації, модернізувати інфраструктуру і залучати іноземні інвестиції. Впровадження такої кластерної моделі в Одеській області, з її розвиненою портовою інфраструктурою, може дати схожі результати, стимулюючи транспортно-логістичний сектор і суміжні галузі.

Наступною в ролі прикладу можна привести Італію та її підтримку малого бізнесу через туристичні маршрути. Італія є одним із провідних прикладів того, як туризм може стати основою для місцевого економічного розвитку. Країна побудувала цілу систему взаємозв'язків між культурними, історичними та гастрономічними ресурсами, яка сприяє економічному зростанню навіть у віддалених регіонах. Одним із ключових інструментів є створення туристичних маршрутів, які об'єднують культурні пам'ятки, природні ландшафти та локальну кухню в єдиний продукт [21].

Наприклад, Тоскана славиться не лише своїми виноробнями, а й історичними містами, такими як Флоренція, Сієна та Піза. Регіон створив унікальну мережу винних маршрутів, які приваблюють мільйони туристів з усього світу. Туристи можуть відвідати старовинні вілли та виноробні, спробувати традиційні вина та страви, водночас відкриваючи для себе культурну спадщину регіону. Це забезпечує розвиток місцевих підприємств, які виробляють вино, оливкову олію, ремісничі вироби та сувеніри.

Іншим прикладом є Амальфійське узбережжя, де унікальне поєднання природних красот і середньовічної архітектури приваблює туристів. Завдяки державній і місцевій підтримці, маленькі міста, такі як Позитано чи Равелло, перетворилися на туристичні центри світового рівня. Тут розвиваються малі готелі, ресторани, які пропонують локальну кухню, і сімейні бізнеси, що працюють у сфері екскурсійних послуг. Уряд Італії також активно підтримує ці ініціативи через програми реставрації історичних будівель і збереження природного середовища.

Окремою складовою успіху є активне залучення туристів через події. Наприклад, у Сієні щороку проводяться скачки «Паліо», які стали не лише культурною традицією, а й великим економічним стимулом для місцевих підприємців. Такі заходи не лише приваблюють гостей, а й стимулюють розвиток інфраструктури, включаючи транспорт, готелі та ресторани.

Приклад Італії, зокрема розвиток туристичних маршрутів у Тоскані та на Амальфійському узбережжі, тісно пов'язаний із соціально-орієнтованим підходом до місцевого економічного розвитку. Цей підхід спрямований на забезпечення соціального добробуту через створення нових робочих місць і розвиток малого бізнесу, орієнтованого на локальні особливості. В Італії туризм стає основою місцевого економічного зростання завдяки інтеграції культурних, історичних і гастрономічних ресурсів, що залучає як місцевих підприємців, так і міжнародних інвесторів. Для Одеської області це може послугувати прикладом для створення унікальних туристичних маршрутів, які об'єднують культурні пам'ятки (наприклад, Оперний театр, Потьомкінські сходи чи Таїровський винзавод) із гастрономічними, природними та морськими ресурсами, залучаючи до цього процесу місцеві громади.

Ще за один приклад можна взяти Ізраїль. Ізраїль є прикладом країни, яка завдяки стратегічному використанню обмежених природних ресурсів і державної підтримки досягла значного економічного розвитку. Одним із ключових напрямів, які сприяли цьому, є розвиток туризму, технологій та сільського господарства, інтегрованих у місцеву економіку. Унікальний географічний, історичний і релігійний потенціал країни став основою для створення інноваційних рішень у цих сферах.

Однією з найбільших переваг Ізраїлю є його історична і культурна спадщина, яка приваблює туристів з усього світу. Єрусалим, Тель-Авів і Мертве море є магнітами для відвідувачів, а також джерелами доходів для місцевого бізнесу. Туризм тут інтегрований із сучасними послугами: історичні та релігійні місця поєднуються з високоякісними готелями та екскурсійними сервісами. Уряд активно інвестує в розвиток інфраструктури для туризму, включаючи

реставрацію стародавніх пам'яток і створення сучасних культурно-розважальних центрів.

Ізраїль також демонструє успіх у створенні тематичного туризму. Наприклад, велика увага приділяється медичному та оздоровчому туризму. Курорти на узбережжі Мертвого моря пропонують унікальні послуги, пов'язані з лікуванням шкіри та дихальних захворювань, використовуючи природні властивості води та грязей. Це не лише залучає туристів, а й підтримує місцеву економіку через розвиток оздоровчих центрів, косметичної індустрії та суміжних послуг.

Технологічний розвиток є ще одним визначальним аспектом успіху країни. Ізраїль, відомий як «нація стартапів», створив численні інноваційні рішення, які також підтримують розвиток туризму та місцевої економіки. Наприклад, цифрові платформи для бронювання, інтерактивні карти та мобільні додатки допомагають туристам досліджувати країну самостійно. Водночас унікальні технології, такі як системи опріснення води та «розумне» сільське господарство, підтримують інші галузі економіки, створюючи робочі місця в регіонах.

Для Ізраїлю також характерна активна участь місцевих громад у розвитку економіки. Кібуци, які є традиційними сільськогосподарськими комунами, перетворилися на сучасні агротуристичні центри. Вони пропонують туристам можливість долучитися до фермерського життя, спробувати локальну продукцію, навчитися традиційним ремеслам і насолодитися природою. Такий підхід дозволяє зберігати культурні традиції та одночасно сприяти економічному зростанню [22].

Розглянувши розвиток Ізраїлю можна сказати, що він є прикладом ефективного впровадження інноваційної моделі, яка фокусується на розвитку стартапів, науково-дослідних центрів та інтеграції технологій у всі сфери економіки. Особливий акцент робиться на використанні технологій у туризмі, сільському господарстві (наприклад, «розумне» фермерство) і медичних послугах. Унікальність цієї моделі полягає в залученні інвестицій до інноваційних проектів і стимулюванні підприємницької активності через

державну підтримку. Для Одеської області впровадження такої моделі може стати основою для розвитку технологічного сектору, зокрема створення інкубаторів для ІТ-стартапів, і використання інновацій у сільському господарстві та енергетиці.

Висновки до розділу 1.

1. Місцевий економічний розвиток є критичним процесом, спрямованим на підвищення економічної активності та залучення інвестицій. Його сутність полягає у раціональному використанні місцевих ресурсів, розвитку інфраструктури, підтримці малого та середнього бізнесу, а також залученні інноваційних технологій. Ефективний місцевий економічний розвиток враховує специфіку регіону для впровадження найкращих практик. Важливою складовою є також участь громади та співпраця між державними органами і приватним сектором, що забезпечує стійке та тривале економічне зростання.

2. Для Одеської області найкраще підходить кластерна модель розвитку, враховуючи її унікальні характеристики та потенціал. Одеська область має значні переваги завдяки своєму географічному розташуванню, розвиненій транспортній інфраструктурі та наявності великих морських портів. Використання кластерної моделі дозволить максимально ефективно використовувати ці ресурси.

3. Зарубіжний досвід підтверджує ефективність кластерної моделі для розвитку регіонів, що мають стратегічні ресурси та потенціал. Приклад Нідерландів демонструє, як кластерний підхід у логістиці сприяє економічному зростанню через інтеграцію портів, інфраструктури та інновацій. Італія показує, як об'єднання локального бізнесу в туристичні кластери сприяє соціально-економічному розвитку, а Ізраїль – як інноваційні кластери стимулюють зростання технологічного сектору. Ці приклади підтверджують, що впровадження кластерної моделі в Одеській області дозволить ефективно використати її порти та ресурси, створюючи синергію між бізнесом, наукою та владою для досягнення сталого економічного розвитку.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Соціально-економічний стан Одеської області

Одеська область є важливим регіоном України з великим економічним потенціалом завдяки своєму географічному положенню, природним ресурсам, розвиненій транспортній інфраструктурі та можливостям сільського господарства. Аналіз соціально-економічного становища регіону дозволяє зрозуміти основні проблеми та перспективи розвитку в сучасних умовах.

Завдяки своєму розташуванню на узбережжі Чорного моря Одеська область є важливим центром транспортно-логістичної системи України. Через область проходять основні міжнародні транспортні (морські, залізничні та автомобільні) коридори, а Одеса має великий порт, який обслуговує внутрішні та міжнародні перевезення. Станом на 2023 рік, вантажообіг порту Одеса становив 23,8 млн тонн, що на 12% більше, ніж у попередньому році [23]. Завдяки цьому область має значний потенціал для розвитку мультимодальних перевезень та логістичних хабів. У перспективі розширення інфраструктури, модернізація портових потужностей і інтеграція у міжнародні транспортні мережі можуть значно зміцнити економічні позиції регіону.

Одеса має великий порт, який може прийняти як внутрішні, так і міжнародні перевезення, що робить його важливим перевалочним пунктом на торговельних шляхах. Основними транспортними шляхами, які можуть підтримувати роль Одеси як перевалочного пункту, можливі:

Дніпро – Середземне море. Розташування Одеси на узбережжі Чорного моря забезпечує вихід до річки Дніпро, яка забезпечує торговельний шлях, що з'єднує внутрішні території України з Середземним морем, що сприяє експорту української продукції на міжнародні ринки. У 2022 році на цей маршрут припало близько 15% всього експорту аграрної продукції регіону.

Сполучення річок Східний і Західний Дунай. Одеса також має потенціал для сприяння розвитку сполучень між східним і західним Дунайським регіонами.

Це сприятиме зміцненню економічних зв'язків між країнами, розташованими вздовж Дунаю, такими як Німеччина, Австрія, Угорщина, Румунія, Болгарія та інші країни Західної Європи.

Водний шлях E40 (проект з'єднання Балтійського і Чорного морів). Одеса може зіграти важливу роль у транспортному проєкті, що сполучатиме Балтійське море з Чорним. Це значно скоротить транспортні маршрути між Північною та Південною Європою та сприятиме розвитку нових торговельних коридорів.

Одеса – великий освітній центр Північного Причорномор'я. У місті розташовано низку університетів, академій, науково-дослідних інститутів і коледжів, які пропонують широкий спектр освітніх програм, включаючи ІТ, інженерію, бізнес, медицину та морські науки. Така велика кількість навчальних закладів створює сприятливі умови для розвитку науково-дослідницької діяльності та підготовки компетентних кадрів, створюючи основу для формування інноваційного середовища.

Такий освітній потенціал дозволяє Одесі взяти на себе роль інноваційно-технологічного центру Північного Причорномор'я, дозволяючи активно розвиватися стартап-культурі, технопаркам і науковим центрам. Розвиток цієї інфраструктури дозволить залучити в регіон інвестиції в сучасні технології, сприяти розвитку малого та середнього підприємництва у сфері високих технологій, а також створити нові робочі місця для випускників одеських навчальних закладів.

Одеська область, завдяки своєму унікальному географічному розташуванню, багатим природним ресурсам і розвиненій транспортній інфраструктурі, є важливим економічним регіоном України. Її роль як центру транспортно-логістичної системи країни, значний освітній та науково-дослідницький потенціал сприяють розвитку регіону та відкривають нові перспективи для інвестицій. Далі, на рис. 2.1, наведено структуру економічного стану Одеської області.

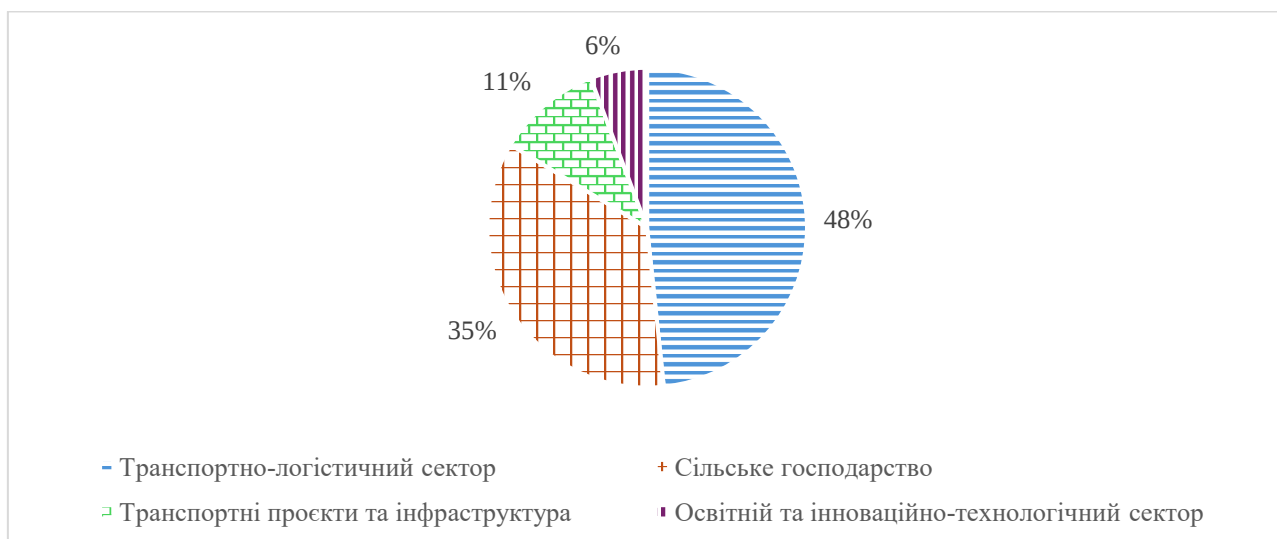

Рис. 2.1. Структура економічного стану Одеської області

Джерело: складено автором на основі [24]

Розглянувши рис. 2.1, можемо побачити, що транспортно-логістичний сектор займає 48%, це пояснюється значним обсягом вантажообігу порту Одеса у 2023 році (23,8 млн тонн) та його стратегічною важливістю для міжнародних перевезень. Сільське господарство займає 35% через частку експорту аграрної продукції через транспортні коридори та маршрути. Транспортні проекти та інфраструктура (11%) включають проєкт водного шляху E40 та сполучення річок Східний і Західний Дунай, маючи стратегічне значення для розширення нових економічних зв'язків з Європою. Освітній та інноваційно-технологічний сектор (6%) займає значну частину через велику кількість університетів, академій, науково-дослідних інститутів та технопарків в Одесі, що сприяють розвитку високих технологій, приваблюють інвестиції та створюють нові робочі місця.

Одеса є великим освітнім центром з численними університетами, академіями та коледжами. Проте, щоб відповідати вимогам сучасних ринків праці, система освіти потребує реформування. Відсутність фінансування часто є перешкодою для інновацій та розробки нових програм.

На рис. 2.1 показано динаміку кількості запитів «Університети Одеської області» в пошуковій системі Google в Україні за 2019-2024 рр., 100 балів означають найвищий рівень популярності запиту.

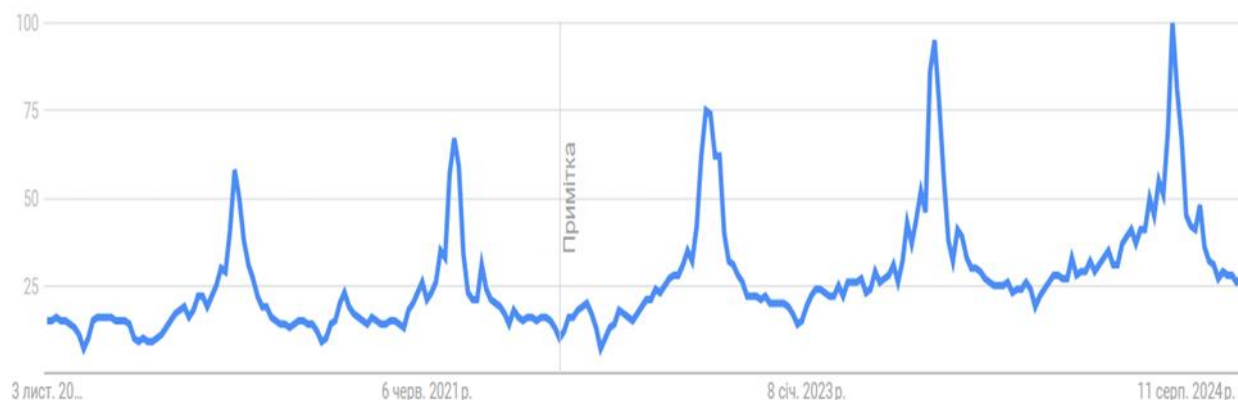

Рис. 2.2. Динаміка кількості запитів «Університети Одеської області» в пошуковій системі в Україні за 2019-2024 рр.

Джерело: [25]

Виходячи з даних рис 2.1, можна побачити високий інтерес до вищих навчальних закладів в Одеській області, що підтверджує актуальність розвитку наукових центрів та майбутній попит на навчання в Одеській області.

Сучасний стан охорони здоров'я в області залишається проблемним, особливо в сільській місцевості. Відсутність кваліфікованих медичних працівників, застаріле обладнання та недостатнє фінансування зробили систему охорони здоров'я області важко доступною для багатьох мешканців. У 2022 році забезпеченість лікарями в регіоні становила 19,3 на 10 тисяч населення, що на 8% нижче за середній показник по Україні.

Однією з основних проблем, що гальмують соціально-економічний розвиток Одеської області, є високий рівень корупції. У 2023 році регіон увійшов до трійки лідерів серед областей України за кількістю антикорупційних розслідувань.

Питання інфраструктури. Нам потрібно модернізувати нашу інфраструктуру, особливо дороги. Незважаючи на проведені деякі відновлювальні роботи, багато доріг залишаються в незадовільному стані, що

створює додаткові проблеми для транспортування вантажів і пересування населення.

За даними, рівень зайнятості в Одеському регіоні скоротився, особливо в 2022–2023 роках через міграцію населення та закриття бізнесів. Рівень безробіття досяг 12,7% у 2023 році, порівняно з 9,5% у 2021 році.

Міграція молоді. Багато молодих людей покидають регіон у пошуках кращих умов життя та роботи, що призводить до відтоку кваліфікованих кадрів. У 2022 році чистий відтік населення області становив понад 12 тисяч осіб. Через міграцію населення в інші регіони або за кордон, чисельність постійного населення області скоротилася приблизно на 6% за 2022-2023 роки [26].

Вирішення цих проблем та впровадження потенційних можливостей допоможе якісніше та швидше розвивати Одеську область, не тільки економічно, а й соціально-культурно.

2.2. Внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на розвиток регіону

Одеська область є одним із найважливіших економічних центрів України завдяки своєму географічному положенню, природним ресурсам, розвиненій транспортній інфраструктурі та виходу на міжнародні ринки. Аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на розвиток регіону, дозволить глибше зрозуміти його потенціал та можливі стратегії розвитку. Внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на розвиток Одеської області, представлені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на розвиток регіону

Внутрішні фактори	Зовнішні фактори
Географічне положення	Політична стабільність
Транспортна інфраструктура	Економічні кризи

Продовження табл. 2.1

Природні ресурси	Інвестиційний клімат
Людський капітал	Зміни клімату
Туристична привабливість	Інвестиційна підтримка

Джерело: складено автором

Внутрішні та зовнішні фактори, представлені в табл. 2.1, підкреслюють ключові елементи, що впливають на розвиток Одеської області. Внутрішні фактори розвитку Одеської області включають географічне положення, яке надає регіону стратегічні переваги завдяки доступу до Чорного моря та важливих морських шляхів. Це створює сприятливі умови для розвитку торгівлі та логістики. Розвинена транспортна інфраструктура, включаючи порти, залізничні лінії та аеропорти, дозволяє ефективно переміщувати товари та людей, підвищуючи економічну активність регіону. Природні ресурси, такі як родючі землі та доступ до водних ресурсів, сприяють розвитку аграрного сектору, промисловості та туризму. Кваліфікована робоча сила та високий рівень освіти в області також підвищують продуктивність праці та сприяють інноваціям. Окрім того, значний туристичний потенціал Одеської області, завдяки її культурному спадку та природним ресурсам, сприяє економічному зростанню через розвиток туристичної галузі.

Зовнішні фактори, такі як політична стабільність, мають важливе значення для розвитку бізнесу та залучення інвестицій в регіон. Вплив глобальних або національних економічних криз може негативно позначитися на фінансовій стабільності та інвестиційній привабливості Одеської області. Інвестиційний клімат, зокрема наявність сприятливих правових та регуляторних умов, стимулює економічне зростання та створення нових робочих місць. Зміни клімату можуть мати серйозні наслідки для сільського господарства, водних ресурсів і туристичної привабливості регіону, що вимагає адаптації до нових умов. Спільні ініціативи та програми підтримки з боку міжнародних організацій

і державних установ сприяють розвитку регіону через фінансові інвестиції та технічну допомогу.

Одеська область має унікальне географічне положення, оскільки розташована на узбережжі Чорного моря. Це дає можливості для розвитку транспортної інфраструктури, туризму та рибальства. Крім того, область має родючі ґрунти, які створюють умови для вирощування зернових та олійних культур, важливих для аграрного сектору, особливо на експорт.

Транспортно-логістична інфраструктура є однією із сильних сторін регіону. Наявність Одеського порту та інших транспортних засобів дозволяє Одеській області обслуговувати великі обсяги міжнародної торгівлі. Проте деякі частини транспортної інфраструктури потребують модернізації та додаткових інвестицій для підвищення ефективності та розширення пропускної здатності.

Одеса – великий освітній центр з розвиненою мережею університетів, коледжів та науково-дослідних інститутів. Це створює умови для інновацій та науково-технічного прогресу, особливо у сферах ІТ та машинобудування, які мають великий потенціал для підтримки регіональної економіки.

Одеська область на узбережжі Чорного моря стала привабливим регіоном для вітчизняних та іноземних туристів. Проте туристична галузь регіону стикається з такими проблемами, як недостатній розвиток інфраструктури, сезонність та необхідність модернізації курортних закладів, що обмежує потенціал для сталого розвитку.

Завдяки своєму приморському розташуванню Одеська область має прямий вихід на світові ринки через свої порти. Після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [27] значно зросли можливості експорту продукції з Одеської області до країн ЄС, що позитивно впливає на економічне зростання. Водночас через відсутність різноманітних ринків збуту економіка регіону залежить від коливань цін на світовому ринку та попиту на продукцію з боку ключових партнерів. Розвиток Одеської області, як і України в цілому, залежить від внутрішньої та зовнішньополітичної стабільності. Військовий конфлікт на території країни, особливо на сході України, вплинули на економічну ситуацію в

регіоні, особливо на торгівлю з традиційними партнерами. Збільшення політичної стабільності, особливо тісніша співпраця з ЄС та міжнародними фінансовими установами, може сприяти збільшенню іноземних інвестицій у регіоні.

Глобалізація та інтеграція світових ринків створює нові можливості та виклики для Одеського регіону. Конкуренція з боку країн Східної Європи та Азії зростає, особливо у сферах сільськогосподарського виробництва та транспортування, а інші регіони можуть запропонувати більш вигідні умови. Це потребує підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг, що виробляються в Одеській області, шляхом модернізації виробництва та зниження собівартості. Іноземні інвестиції є важливим фактором розвитку Одеської області, оскільки дозволяють реалізовувати масштабні інфраструктурні проєкти, модернізувати підприємства та створювати нові робочі місця. Проте інвестиційний клімат в Україні загалом та в регіоні зокрема потребує покращення, зокрема для подолання корупції, спрощення регуляторних процедур та забезпечення захисту прав інвесторів. У разі реалізації цих реформ потік іноземних інвестицій в Одеську область може значно збільшитися.

Глобальна зміна клімату серйозно впливає на сільськогосподарський сектор в Одеській області: посухи та зниження рівня ґрунтових вод стають все більш поширеними явищами. Це вимагає від місцевих господарств адаптації до нових умов, впровадження інноваційних систем зрошення та зміни культур. Одеська область має родючі ґрунти, які створюють сприятливі умови для розвитку сільського господарства, особливо для вирощування зернових та олійних культур. Крім того, регіон має доступ до водних ресурсів Чорного моря, що дозволяє розвивати риболовлю та прибережний туризм.

На рис. 2.2 показано динаміку кількості запитів «Відпочинок в Одесі» в пошуковій системі Google в Україні за 2019-2024 рр., 100 балів означають найвищий рівень популярності запиту.

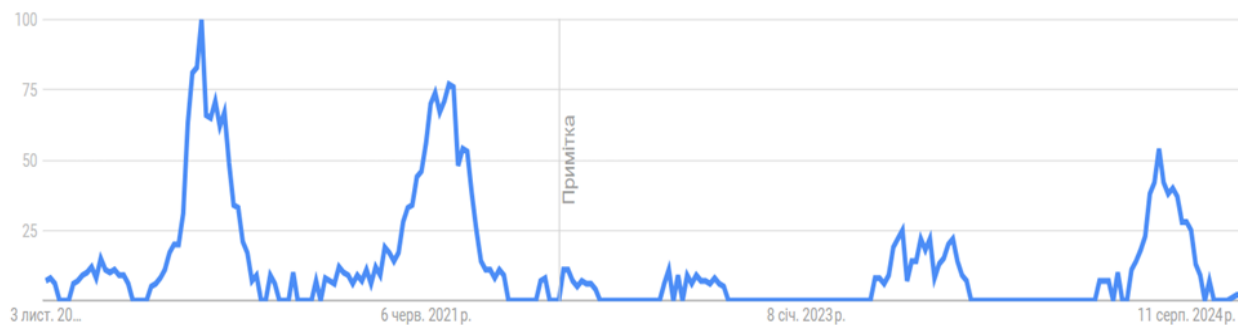

Рис. 2.3. Динаміка кількості запитів «Відпочинок в Одесі» в пошуковій системі в Україні за 2019-2024 рр.

Джерело: [25]

Виходячи з даних рис 2.2, можна побачити сезонність запитів, що відслідковуються в теплий період року. Відповідно можна зробити висновок про вдосконалення туристичного сектору в Одеській області в інші пори року та залучення туристів.

Одеська область, особливо місто Одеса, є популярним туристичним напрямком як для українських, так і для іноземних туристів. Чорноморське узбережжя, культурна спадщина та добре розвинена готельна інфраструктура пропонують великий потенціал для розвитку туризму. Однак для реалізації цього потенціалу необхідно розвивати інфраструктуру, покращувати рівень послуг, покращувати екологічний стан узбережжя та зменшувати сезонність туристичного попиту.

Одеська область має значний потенціал для економічного розвитку завдяки своєму стратегічному географічному положенню, розвиненій інфраструктурі та багатим природним ресурсам. Однак, для повноцінного використання цього потенціалу необхідно ретельно аналізувати та враховувати внутрішні та зовнішні фактори, що можуть впливати на економічний розвиток регіону. SWOT-аналіз є інструментом, який допомагає виявити сильні та слабкі сторони, а також можливості та загрози, що стоять перед регіоном. Цей аналіз дозволяє сформувати цілісне уявлення про поточний стан та перспективи розвитку

Одеської області, що є важливим кроком для розробки ефективних стратегій та планів дій.

Розглянемо сильні та слабкі сторони Одеської області, що впливають на економічний розвиток та формування регіону. На підставі аналізу вищесказаного сформуємо SWOT-аналіз розвитку Одеського регіону, представлений у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

SWOT-аналіз розвитку Одеського регіону

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Географічне положення; 2. Розвинена транспортна інфраструктура; 3. Природні ресурси; 4. Людський капітал; 5. Туристична привабливість.	1. Екологічні проблеми; 2. Корупція; 3. Комунальна інфраструктура; 4. Демографічні виклики.
Можливості	Загрози
1. Інвестиції у житлову інфраструктуру; 2. Розвиток інновацій; 3. Міжнародна співпраця; 4. Зелена енергетика; 5. Розвиток туризму.	1. Соціальні проблеми; 2. Економічні кризи; 3. Зміни клімату; 4. Військове положення.

Джерело: складено автором

Розглянувши табл. 2.2 можна побачити, що Одеська область має значні сильні сторони, серед яких стратегічне географічне положення на узбережжі Чорного моря, що забезпечує доступ до важливих міжнародних торгових шляхів і сприяє розвитку морських портів, таких як Одеса, Чорноморськ та Південний. Розвинена транспортна інфраструктура, порти області забезпечують понад 20% загального вантажообігу України. Природні ресурси області, зокрема родючі землі та доступ до водних ресурсів, сприяють розвитку сільського господарства та агропереробки. Туристичний потенціал Одеської області також є важливим чинником, що підтримує економічний розвиток. Окрім того, область має великі можливості для інвестицій у відновлювану енергетику, зокрема вітрову та сонячну енергетику, що дозволить не тільки підвищити енергетичну незалежність, але й створити нові робочі місця. Інвестиції у житлову

інфраструктуру є перспективною можливістю через пошкодження 909 об'єктів житлового фонду під час війни.

Проте Одеська область має й низку слабких сторін, серед яких варто зазначити екологічні проблеми, зокрема забруднення водних ресурсів і повітря, що впливає на загальний стан навколишнього середовища та сільське господарство. В комунальній інфраструктурі області 31% водопровідних і 45% каналізаційних мереж перебувають в аварійному стані, лише 17% житлових одиниць мають централізоване опалення, а застарілі мережі спричиняють часті аварії та екологічні ризики. Загрози для економічного розвитку Одеської області включають економічні кризи та зміни клімату, що можуть негативно вплинути на аграрний сектор і природні ресурси, що спричинить додаткові труднощі для розвитку області. Міграція молоді та кваліфікованих кадрів також може бути загрозою для стабільного розвитку регіону, оскільки це призводить до дефіциту робочої сили та зниження потенціалу місцевого бізнесу.

SWOT-аналіз Одеської області виявляє значний потенціал для економічного розвитку завдяки своєму стратегічному розташуванню, розвиненій інфраструктурі та природним ресурсам. Однак, для досягнення сталого зростання необхідно подолати низку проблем, таких як екологічні виклики, нерівномірний розвиток регіону та зовнішні загрози. Враховуючи ці фактори, важливо активно використовувати можливості для інвестицій у відновлювальну енергетику, агропереробку та туризм, сприяючи сталому розвитку регіону.

2.3. Оцінка економічного потенціалу та перспективи розвитку Одеської області

Одеська область має вагомий економічний потенціал завдяки поєднанню географічних, природних, інфраструктурних та людських ресурсів. Перш за все, її стратегічне розташування на узбережжі Чорного моря забезпечує доступ до міжнародних транспортних шляхів, що сприяє розвитку морської торгівлі та

логістики. Одеський порт є одним з найбільших в Україні, забезпечуючи значний вантажообіг та залучаючи міжнародні інвестиції.

Враховуючи вищезазначену оцінку соціального-економічного стану Одеської області, можемо сформулювати перспективи розвитку Одеської області. Завдяки розширенню портової інфраструктури, залученню іноземних інвестицій та інтеграції в європейські та азіатські транспортні мережі Одеська область має потенціал стати ще більш важливим хабом міжнародної торгівлі. Одеська область, розташована на півдні України, має значний потенціал для економічного розвитку і відновлення в 2024 році. Цей регіон, відомий своїм стратегічним розташуванням на узбережжі Чорного моря, має багату історію і культурну спадщину, що робить його привабливим для інвесторів і туристів. В умовах післявоєнної відбудови Одеса та її околиці можуть стати ключовими точками зростання для всієї країни.

Перш за все, її стратегічне розташування на узбережжі Чорного моря забезпечує доступ до міжнародних транспортних шляхів, що сприяє розвитку морської торгівлі та логістики. Одеський порт є одним з найбільших в Україні, забезпечуючи значний вантажообіг, У жовтні 2023 році вантажообіг порту Одеса становив 23,8 млн. тонн, а сукупний вантажообіг портів області – 45 млн. тонн [23]. На жовтень 2024 року вантажообіг портів Одеської області збільшився на 2,6 млн. тонн і склав 47,6 млн. тонн. Таким чином, поточний темп зростання склав 5,7% [28]. Завдяки модернізації інфраструктури та створенню нових логістичних центрів, обсяги вантажоперевезень можуть збільшитись на 5-7% щорічно.

За допомогою портових і транспортних мереж Одеська область має потенціал стати важливим міжнародним логістичним хабом. Для розрахунку перспектив збільшення вантажообігу можна використати наступну модель:

$$P_{\text{майбутнє}} = P_{\text{тепер}} \times (1 + r)^t$$

де, $P_{\text{майбутнє}}$ — прогнозований вантажообіг через t років;

$P_{\text{тепер}}$ — поточний вантажообіг;

r — темп зростання, який за останній рік був 5,7%;

t — кількість років.

При темпі зростання приблизно 6% протягом 5 років обсяг вантажообігу може досягти:

$$P_{2028} = 47.6 \times (1 + 0.057)^5 \approx 47.6 \times 1.3194 \approx 62.8$$

Таким чином, при темпі зростання в 5,7-6%, до 2028 року обсяг вантажообігу може зрости до 20 млн тонн, тобто, на 31,9% до 2028 року, що підтверджує необхідність у модернізації портових потужностей та розвитку нових логістичних інфраструктур, цей фактор розвитку суттєво покращить економічні показники області.

У 2021 році Одесу відвідали понад три мільйони туристів, що свідчить про відновлення туристичної активності після пандемії COVID-19. Зростання кількості туристів було спричинене такими факторами, як запуск нового аеродромного комплексу та створення пішохідної зони в центрі міста. Це значно покращило туристичний досвід і сприяло економічному зростанню міста. Завдяки цьому, Одеса змогла провести понад 100 культурних і спортивних заходів, які також привабили багатьох відвідувачів [29].

Розвиток інфраструктури для туристів, зокрема покращення доріг, вдосконалення бомбосховищ і створення нових туристичних маршрутів, має стати пріоритетом для стимулювання зростання туристичної галузі. Щоб стимулювати зростання туристичної індустрії, необхідно продовжити модернізацію інфраструктури, зокрема транспортних мереж, готельного господарства. Важливим є створення умов для екологічного туризму та розвитку відпочинку в сільській місцевості, що дозволить зберегти природну спадщину і одночасно розвивати економіку. Додатковим позитивним кроком буде залучення міжнародних туристичних операторів для розвитку туризму в Одеській області.

Туризм є важливим напрямком для економіки Одеської області, і його розвиток залежить від інвестицій у інфраструктуру та культурну спадщину. Кількість туристів, які відвідали Одеську область в 2023 році, становила 5 млн осіб, що на 15% більше, ніж у 2022 році. Прогноз зростання кількості туристів

можна визначити за допомогою формули для середнього річного темпу зростання (СРТЗ):

$$\text{СРТЗ} = \left(\frac{K_{\text{кінцеве}}}{K_{\text{початкове}}} \right)^{\frac{1}{t}} - 1$$

де, $K_{\text{кінцеве}}$ — кількість туристів на кінець періоду;

$K_{\text{початкове}}$ — кількість туристів на початок періоду

t — кількість років.

При зростанні кількості туристів на 15% у 2023 році та прогнозованому зростанні 12% у 2024 році, прогнозований річний темп зростання туристичного потоку становить:

$$\text{СРТЗ} = \left(\frac{5.5}{5} \right)^{\frac{1}{1}} - 1 = 0.10 = 10\%$$

Згідно з прогнозами, до 2028 року кількість туристів може зрости до 7 млн осіб, що є значним внеском у розвиток місцевої економіки та соціальної інфраструктури.

Впровадження інноваційних технологій у промисловість та сільське господарство може підвищити продуктивність та ефективність. Використання автоматизованих систем управління виробництвом, робототехніки та Інтернету речей (IoT) допомагає знизити витрати і поліпшити якість продукції. У сільському господарстві цифровізація допомагає оптимізувати процеси вирощування і збору врожаю, що збільшує врожайність і зменшує втрати.

Інноваційна діяльність є важливим фактором для економічного зростання Одеської області. Створення інкубаторів для стартапів та технопарків дозволяє залучити талановитих молодих підприємців, що сприяє розвитку ІТ-сектора та підприємництва. У 2024 році планується відкриття двох нових технопарків, що дозволить створити понад 2000 робочих місць та залучити понад 50 млн доларів США інвестицій у регіон.

Завдяки розвитку інноваційних технологій у сільському господарстві, промисловості та сфері послуг, Одеська область може стати одним з центрів

високих технологій в Україні. Інвестування в інноваційні проєкти в найближчі 5 років може збільшити додану вартість виробництва в регіоні на 8-10%.

Прогноз зростання інвестицій у нові технології можна визначити за допомогою компаундування інвестицій на основі формули:

$$I_{\text{майбутнє}} = I_{\text{тепер}} \times (1 + r)^t$$

де, $I_{\text{майбутнє}}$ — прогнозовані інвестиції через t років;

$I_{\text{тепер}}$ — поточний рівень інвестицій;

r — темп зростання інвестицій (на рівні 7% річно);

t — кількість років.

З огляду на стабільне зростання інвестицій в інноваційні технології, можна очікувати, що до 2028 року загальний обсяг інвестицій в Одеську область може досягти 75 млн доларів США, що забезпечить розвиток інфраструктури для стартапів та інноваційних проєктів.

Таким чином, інновації та діджиталізація відіграють ключову роль у розвитку Одеської області, сприяючи її економічному зростанню, підвищенню якості життя населення та створенню сприятливих умов для сталого розвитку. Важливо продовжувати роботу з впровадження сучасних технологій та підтримки інноваційних проєктів з метою забезпечення довгострокового розвитку регіону.

Аграрний сектор є однією з основних складових економіки Одеської області. Родючі чорноземи, зручні кліматичні умови та традиційно високий рівень сільськогосподарського виробництва забезпечують значний внесок в економіку регіону. Аграрні підприємства області займаються також переробкою сільськогосподарської продукції, що сприяє підвищенню доданої вартості та створенню нових робочих місць. У 2022 році Одеська область забезпечила 25% від загального експорту сільськогосподарської продукції України, що складає понад 3,5 млрд доларів США.

Перспективи розвитку агросектора включають впровадження сучасних технологій, зокрема систем точного землеробства, автоматизації та цифрових рішень для обробки ґрунтів, а також інвестиції у виробництво органічної

продукції. Згідно з даними Світового банку, органічні продукти користуються попитом на міжнародних ринках і можуть принести Одеській області додаткові 15-20% доходу від аграрного експорту щорічно.

Прогноз продуктивності сільського господарства можна зробити за допомогою формули для розрахунку приросту виробництва на основі впровадження нових технологій:

$$V_{\text{майбутнє}} = V_{\text{тепер}} \times (1 + g)^t$$

де, $V_{\text{майбутнє}}$ — прогнозоване значення виробництва через t років;

$V_{\text{тепер}}$ — поточний обсяг виробництва;

g — темп зростання;

t — кількість років.

При наявності 10% річного зростання, через 5 років обсяг виробництва може зрости на:

$$V_{2028} = V_{\text{тепер}} \times (1 + 0.10)^5 = V_{\text{тепер}} \times 1.6105$$

Тобто, виробництво органічної продукції може збільшитися на 61% до 2028 року, якщо будуть впроваджені новітні технології та покращено експортний потенціал.

Інфраструктурні проекти в Одеській області після війни відіграють ключову роль у відбудові та розвитку регіону. Одеса, як важливий транспортний вузол і портове місто, вимагає значних інвестицій в модернізацію та реабілітацію інфраструктури. Одним з пріоритетних напрямків є ремонт і модернізація доріг, що дозволить поліпшити транспортне сполучення і логістику. Важливим аспектом є відновлення портової інфраструктури, включаючи порти «Одеса», «Чорноморськ» і «Південний», що дозволить збільшити обсяги експорту та імпорту товарів.

Крім того, слід приділити увагу розвитку залізничної інфраструктури. В Одеській області відновлено залізничну лінію Березине - Бессарабаска, яка з'єднує Україну з Молдовою і забезпечує важливий маршрут для вантажного

транспорту. Також було відкрито нове залізничне сполучення з Румунією, що дозволило збільшити експорт і поліпшити транспортне сполучення [30].

Міжнародні партнери, такі як Італія, беруть активну участь у реконструкції інфраструктури регіону. Сюди входять не тільки транспортні проекти, а й реабілітація соціальних об'єктів, таких як школи, лікарні та заклади культури. Проекти з модернізації та будівництва нових об'єктів реалізуються в рамках міжнародного співробітництва, що сприяє підвищенню якості життя населення і створенню нових робочих місць [31].

Ці інфраструктурні проекти спрямовані на створення стійкої та сучасної інфраструктури, яка сприятиме довгостроковому зростанню та розвитку регіону.

Міжнародні неурядові організації (НУО) відіграють ключову роль у відбудові Одеської області, надаючи гуманітарну допомогу та активно долучаючись до відновлення інфраструктури. Вони забезпечують постраждалих їжею, водою, медичними послугами, тимчасовим житлом і психологічною підтримкою. Наприклад, міжнародні організації, такі як Червоний Хрест [32] та «Лікарі без кордонів» [33], регулярно надають гуманітарну допомогу у вигляді їжі, води, медикаментів та тимчасового житла. Під час останнього конфлікту ці організації встановили польові госпіталі, забезпечували лікарні медичними матеріалами та надавали психологічну допомогу постраждалим.

НУО також фінансують відновлення шкіл, лікарень, доріг і мостів. За підтримки USAID в Одесі відновлено декілька шкіл, що дозволило дітям повернутися до навчання. Це сприяє стабільності та створенню умов для подальшого розвитку регіону [34].

У сфері економічного відновлення НУО підтримують малий і середній бізнес, зокрема через мікрокредити фермерам для закупівлі техніки та покращення сільськогосподарської продукції. Проєкт «Економічні можливості для сільських громад», який фінансується Світовим банком [35], сприяє розвитку малого та середнього бізнесу в Одеській області. Цей проєкт надає мікрокредити фермерам для закупівлі нової техніки, насіння та добрив, що підвищує продуктивність та забезпечує нові робочі місця.

Міжнародні організації активно підтримують соціальну реабілітацію, зокрема допомагають сім'ям, що втратили свої домівки, та організовують освітні і психологічні програми для дітей, як-от табори, що проводяться UNICEF. Наприклад, влітку 2023 року UNICEF організувало табори для дітей з постраждалих районів, де вони могли відпочити та взяти участь у різних освітніх іграх [36].

Екологічна безпека є ще одним важливим напрямом. НУО, такі як Greenpeace, займаються очищенням забруднених територій, відновленням водних ресурсів і лісів. Наприклад, у 2022 році Greenpeace організувала акцію з посадки дерев на територіях, пошкоджених війною. Вони працюють над відновленням водних ресурсів і лісів, а також підтримують екологічно чисті сільськогосподарські проекти [37].

Також НУО займаються захистом прав людини, сприяючи відновленню правової системи та надаючи підтримку постраждалим від війни і переслідуваним групам. Ця діяльність допомагає забезпечити справедливість та захист прав для всіх громадян. Amnesty International [38] та Human Rights Watch [39] активно моніторять ситуацію з правами людини в регіоні, документуючи випадки порушень та надаючи правову допомогу постраждалим. Вони також проводять освітні кампанії, спрямовані на підвищення обізнаності населення про їхні права та способи їх захисту.

Так, для успішного розвитку та відновлення Одеського регіону необхідно комплексно вирішувати проблеми, серед яких модернізація інфраструктури, підтримка малого та середнього підприємництва, соціальний розвиток, впровадження інновацій та цифрових технологій, а також активне міжнародне співробітництво. Тільки такий підхід дозволить регіону реалізувати свій потенціал і забезпечити сталий економічний розвиток у довгостроковій перспективі.

Виходячи з вищесказаного, Одеська область має великий економічний потенціал, завдяки стратегічному розташуванню, розвитку портової інфраструктури, а також аграрному і туристичному секторам. Міжнародне

співробітництво та підтримка НУО стали важливими факторами відновлення регіону після війни. Портова інфраструктура і транспортні мережі забезпечують стабільний вантажообіг і розвиток торгівлі, а інвестиції в аграрний сектор та інноваційні технології відкривають нові можливості для економічного зростання. Спільні зусилля держави, бізнесу та міжнародних партнерів можуть забезпечити стійке відновлення і розвиток Одеської області на довгострокову перспективу.

Висновки до розділу 2.

1. Одеська область є важливим регіоном України з великим економічним потенціалом завдяки географічному положенню, портовій інфраструктурі та освітньому потенціалу. У 2023 році вантажообіг порту Одеса зріс на 12% і склав 23,8 млн тонн, що демонструє його важливу роль у міжнародній торгівлі. Водночас регіон стикається з серйозними проблемами: рівень безробіття досяг 12,7% у 2023 році (порівняно з 9,5% у 2021-му), а через міграцію чисельність населення області скоротилася на 6% у 2022–2023 роках.

2. Внутрішні та зовнішні фактори суттєво впливають на розвиток регіону. Внутрішні чинники, такі як географічне положення, інфраструктура, природні та людські ресурси, визначають базові можливості економічного зростання. Зовнішні фактори, включаючи політичну стабільність, економічні кризи, глобальну конкуренцію та кліматичні зміни, створюють додаткові виклики або можливості для регіонального розвитку. Ефективне врахування та управління цими факторами є ключем до забезпечення стійкого економічного зростання та підвищення якості життя населення.

3. Одеська область має значний економічний потенціал завдяки своєму стратегічному розташуванню, розвиненій інфраструктурі та багатим природним ресурсам. Вантажообіг портів Одеської області на 2028 рік може становити 62,8 млн. тонн, що є збільшенням на 31,9%. Оцінка розвитку аграрного сектору свідчить про можливість збільшення обсягу органічного виробництва на 61% до 2028 року. Інвестиції в інноваційні технології можуть досягти 75 млн доларів США до 2028 року, що створить додаткові можливості для розвитку регіону.

Прогноз для зростання кількості туристів в Одеській області на 2028 рік передбачає досягнення 7 млн осіб, що сприятиме розвитку економіки.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Стратегічні пріоритети та напрямки розвитку

Одеська область є одним із ключових регіонів України, який володіє значним потенціалом для економічного зростання та розвитку. Зважаючи на унікальне географічне розташування, доступ до Чорного моря та наявність потужної транспортної інфраструктури, регіон має всі передумови для успішного розвитку. Однак, для досягнення цієї мети необхідно визначити та реалізувати стратегічні пріоритети, які сприятимуть сталому розвитку області.

Підтримка малого і середнього бізнесу в Одеській області передбачає комплексну фінансову та регуляторну допомогу, яка включає створення пільгових кредитних програм для новоствореного та існуючого бізнесів.

Пропонується створення програми пільгового мікрокредитування на суму 100 млн грн для підтримки існуючих, як приватних, так і державних підприємств. Фінансування програми може бути забезпечене через державний бюджет. Ціллю програми є кредитування під низький відсоток малого та середнього бізнесу задля збільшення продуктивності та автоматизації робочих потужностей, що мають призвести до наповнення вітчизняно-регіонального виробництва товарів та послуг. При цьому держава не видає кредити напряму, а компенсує банкам відсоткову різницю між ринковою ставкою і ставкою програми. Це є продовженням загальнодержавної програми «5-7-9», адаптованої до регіонального рівня [40].

Метою програми є збільшення продуктивності робочої сили, що має призвести до підвищення заробітних плат, створення нових робочих місць та покращення соціально-економічного добробуту населення в Одеській області.

Інноваційний розвиток та впровадження технологій є ключовими елементами для сучасного розвитку регіону. Для цього потрібно інвестувати в науково-дослідну діяльність, створювати наукові центри та лабораторії,

підтримувати дослідження в галузі інформаційних технологій та біотехнологій, а також співпрацювати з університетами та науковими установами. Впровадження цифрових технологій передбачає створення умов для розвитку ІТ-сектору, впровадження електронного урядування та підтримку проєктів зі штучного інтелекту й автоматизації. Розвиток інноваційної інфраструктури включає побудову технопарків, залучення венчурного капіталу для фінансування стартапів та організацію конкурсів для інноваційних проєктів [41].

Інфраструктурний розвиток Одеської області має ключове значення для забезпечення економічного зростання. Розширення та модернізація транспортної інфраструктури, включаючи дороги, автомагістралі, порти та залізничні мережі, є важливим напрямком.

Модернізація транспортної інфраструктури є пріоритетом для інтеграції Одеської області у міжнародні торговельні коридори, такі як: Дунайський водний коридор чи коридор «Київ – Роздільна – Кишинів – Бухарест – Димитровград – Александруполіс». Пропонується реалізувати проєкт будівництва об'їзної дороги навколо Одеси довжиною 50 км, таким чином відбудеться розвантаження міських доріг, які нині переповнені важким вантажним транспортом через логістичні операції порту. Вона дозволить перенаправляти потоки транзитного транспорту, звільнивши міську інфраструктуру для легкового транспорту і громадського користування. Крім того, нова дорога прискорить логістичні процеси, зменшивши час транспортування вантажів до портів і з портів. Це дозволить збільшити обсяги обробки вантажів, що позитивно вплине на міжнародну торгівлю. Будівництво об'їзної дороги також створить нові робочі місця під час її реалізації та після запуску об'єкта через зростання транспортної та супутньої економічної активності. Вона сприятиме економічному зростанню не лише Одеси, але й усього регіону, забезпечуючи ефективну інтеграцію до європейських і світових ринків.

Розвиток туризму є перспективним напрямком для Одеської області. Розробка нових туристичних маршрутів, таких як історичні, культурні та екологічні, сприятиме залученню туристів. Розвиток туризму має стати

важливим напрямком для економічного зростання області. Пропонується розробити нові туристичні маршрути, такі як екологічні, історичні та культурні. Створення сучасної інфраструктури, зокрема будівництво готелів, кемпінгів та туристичних баз. Фактором приваблення туристів сьогодні є наявність бомбосховища у готелях або громадських місцях. Адже заклади, які обслуговують людей, не можуть працювати, якщо у них немає укриттів або інструкції для клієнтів, де знайти найближче укриття [42].

Однак, наразі розвиток туризму не є пріоритетним, оскільки економіка області виснажена через війну. Головна увага повинна бути спрямована на відновлення зруйнованих об'єктів різних сфер економіки області, що є критично важливими для забезпечення життєдіяльності населення та стабілізації економічної ситуації.

Одеська область має унікальні переваги для реалізації стратегічних пріоритетів, зокрема, завдяки своєму географічному положенню, доступу до Чорного моря, розвинутій транспортній інфраструктурі та багатому агропромисловому потенціалу. Одним із важливих напрямів є розвиток портової та логістичної інфраструктури, що сприяє інтеграції регіону в міжнародні транспортні коридори, зокрема у рамках ініціативи «Шовковий шлях». Одеса, Чорноморськ і Південний є одними з найбільших портів України, здатних обробляти значні обсяги вантажів. Інтеграція цих портів у глобальну транспортну мережу «Шовкового шляху» дозволить створювати транзитні коридори між Азією та Європою. Наприклад, через Одеський порт проходять контейнерні потоки з Китаю, що прямують до Європи, скорочуючи час доставки в порівнянні з традиційними маршрутами через Суецький канал.

Сільське господарство також є важливим елементом стратегії. Одеська область може використовувати свій кліматичний потенціал для розширення органічного землеробства та інвестицій у технології зрошення. Наприклад, програми підтримки дрібних фермерів та створення кооперативів сприятимуть зростанню експорту продукції з доданою вартістю.

Окрему увагу слід приділити захисту екології регіону. Стратегічними завданнями є очищення водойм, впровадження проєктів з переробки сміття та використання альтернативних джерел енергії. Наприклад, встановлення вітряків у степовій зоні області може знизити залежність від викопного палива.

Для успішного розвитку Одеської області важливо реалізувати стратегічні пріоритети, серед яких підтримка бізнесу та розвиток транспортної інфраструктури. Державна підтримка забезпечує необхідні ресурси та сприятливий інвестиційний клімат. Ці дії створять передумови для економічного зростання та підвищення якості життя мешканців регіону.

3.2. Співпраця з міжнародними організаціями та залучення інвестицій

Одеська область має значний потенціал для економічного зростання завдяки своєму географічному розташуванню, ресурсам та історичній спадщині. Важливим елементом розвитку регіону є співпраця з міжнародними організаціями, які забезпечують фінансову, технічну та експертну підтримку. Такі ініціативи сприяють реалізації стратегічних проєктів, орієнтованих на розвиток інфраструктури, туризму, сільського господарства, енергетики та інновацій. Нижче подано основні напрямки міжнародної співпраці, проєкти, що реалізуються у рамках партнерства, та їх очікувані результати.

Детальніше розглянемо напрями співпраці, проєкти та міжнародні ініціативи, представлені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Співпраця з міжнародними організаціями

Напрямок співпраці	Міжнародні партнери	Проєкти та ініціативи	Очікувані результати
Розвиток інфраструктури	Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Світовий банк, IFC	Модернізація портів Одеси, Чорноморська та Південного, реконструкція автодоріг (наприклад, Одеса-Рені), будівництво нових логістичних центрів	Збільшення транзитного потенціалу регіону, створення нових робочих місць, скорочення часу перевезень

Продовження табл. 3.1

Туризм та культурна спадщина	ЮНЕСКО, Європейський Союз (програма «Креативна Європа»), GIZ	Реставрація історичних пам'яток в Одесі, підтримка культурних заходів, розвиток екотуризму в прибережних зонах	Збільшення туристичного потоку, збереження культурної спадщини, покращення іміджу регіону на міжнародній арені
Сільське господарство та агробізнес	USAID (програма «Агросільрозвиток»), FAO, Європейський інвестиційний банк	Інвестиції в системи зрошення, підтримка малих фермерських господарств, розширення експорту органічної продукції	Зростання продуктивності сільського господарства, збільшення частки експорту з високою доданою вартістю
Енергетика та екологія	Програма ООН із розвитку (UNDP), Європейська комісія, E5P	Проекти з відновлюваної енергетики (вітряні електростанції у степових районах області), програми з переробки відходів, зниження рівня забруднення водних ресурсів	Підвищення енергоефективності, зменшення екологічного впливу, створення сталих енергетичних джерел
Освіта, наука та інновації	Британська рада, Erasmus+, Horizon Europe	Спільні освітні програми з європейськими університетами, гранти на дослідження в технологічній сфері, створення інноваційних хабів	Залучення молоді до інновацій, підвищення кваліфікації фахівців, впровадження сучасних технологій у місцевий бізнес

Джерело: складено автором на основі [43]

Розглянувши табл. 3.1 можна зробити висновок, що співпраця Одеської області з міжнародними партнерами сприяє вирішенню ключових економічних та соціальних завдань регіону. Інвестиції у транспортно-логістичну інфраструктуру підвищують транзитний потенціал області та інтегрують її у глобальні економічні процеси. Туристичні та екологічні проекти покращують імідж регіону й забезпечують сталий розвиток місцевих громад. Завдяки підтримці у сільському господарстві збільшується експортний потенціал та доходи фермерів. Також увага до освіти, науки й інновацій створює сприятливі умови для залучення молоді, розвитку високотехнологічного бізнесу та впровадження сучасних технологій.

Розвиток транспортно-логістичної системи в Одеській області є одним із ключових напрямків міжнародної співпраці, що реалізується за підтримки таких організацій, як Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Світовий банк та Міжнародна фінансова корпорація (IFC). Інвестиції спрямовуються на модернізацію портів Одеси, Чорноморська та Південного, які є стратегічними об'єктами не лише для України, а й для всієї Європи. Зокрема, реалізуються проєкти зі створення нових контейнерних терміналів, запровадження сучасних технологій управління перевалкою вантажів та покращення інфраструктури для обслуговування великогабаритних суден.

Окрему увагу приділяють реконструкції ключових автодоріг, таких як траса Одеса-Рені, яка з'єднує регіон з південною та центральною Європою. Завдяки міжнародному фінансуванню реалізуються проєкти зі створення логістичних центрів, які інтегрують морські, залізничні та автомобільні перевезення, забезпечуючи швидку й ефективну доставку вантажів. У межах співпраці із міжнародними партнерами також впроваджуються ініціативи з цифровізації транспортних процесів, що включають автоматизовані системи митного оформлення та відстеження вантажів у режимі реального часу [44].

Туризм та культурна спадщина є важливими напрямками розвитку Одеської області, які активно підтримуються міжнародними організаціями, зокрема ЮНЕСКО, Європейським Союзом через програму «Креативна Європа», а також Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ). Основна увага приділяється реставрації історичних пам'яток, які формують унікальну культурну ідентичність регіону, таких як Одеський оперний театр, Потьомкінські сходи та численні архітектурні ансамблі XIX століття. Міжнародна підтримка дозволяє проводити роботи із збереження архітектури відповідно до сучасних стандартів реставрації.

Співпраця з ЮНЕСКО дозволяє впроваджувати програми зі збереження нематеріальної культурної спадщини, наприклад, підтримку традиційної одеської кухні, музики та мистецтва. Ці ініціативи не тільки зберігають культурне багатство регіону, але й стимулюють зростання туристичного потоку, що сприяє

розвитку місцевого бізнесу, створенню нових робочих місць та зростанню надходжень до бюджету.

Зокрема, великий резонанс викликають роботи з відновлення Спасо-Преображенського собору, що є символом культурної ідентичності регіону. До зими 2024 року заплановано завершити ремонт даху та усунути пошкодження, завдані ракетними ударами. На першочергові роботи італійська сторона виділила 500 тис. євро. 2 жовтня 2023 року Україна та Італія підписали окрему угоду щодо реконструкції собору, що підкреслює важливість міжнародної співпраці у збереженні історичних пам'яток [45].

Сільське господарство та агробізнес є ключовими напрямками економіки Одеської області, які активно підтримуються міжнародними організаціями, такими як USAID через програму «Агросільрозвиток», Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO), а також Європейський інвестиційний банк. Основні проєкти спрямовані на підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, впровадження інноваційних технологій і підтримку малих фермерських господарств.

Ініціатива стійкості сільського господарства України (AGRI-Україна), яку реалізує USAID, залучила додаткові інвестиції в розмірі 1,75 мільярда доларів США від нових партнерів, таких як DFC, IFC, OTP Bank і Креді Агріколь Банк. Загальний обсяг залучених коштів перевищив 2,26 мільярда доларів, що дозволяє значно посилити підтримку аграрного сектору, зокрема в Одеській області. Тут пріоритетами є розвиток зрошувальних систем, забезпечення фермерів насінням, добривами, засобами захисту рослин, а також створення умов для зберігання та експорту продукції. Завдяки таким ініціативам тисячі аграріїв регіону зберегли врожай, сприяючи стабільності місцевої економіки, експортному потенціалу та вирішенню глобальної продовольчої кризи [46].

Одеська область отримала важливу підтримку в рамках Програми зеленого відновлення енергетики України, яку реалізує ПРООН за підтримки Японії, Норвегії та Швеції. Передача газопоршневих когенераційних установок потужністю 13,2 МВт дозволить покрити близько 45% енергетичних потреб

міста для забезпечення водопостачання, опалення та водовідведення, що є критично важливим для 450 тисяч мешканців Одеси. Це обладнання є першим етапом створення розподіленої генерації, яка допоможе мінімізувати ризики тривалих блекаутів і підвищити енергетичну автономність регіону.

Особливість цієї ініціативи полягає в її адаптації до потреб воєнного часу: установки розташовуються безпосередньо там, де це найбільше потрібно, що дозволяє зменшити споживання палива до 40%. Окрім забезпечення критичних потреб міста, Програма сприяє довгостроковій модернізації енергетичної інфраструктури через перехід до сталої та зеленої енергетики. Важливу роль у фінансуванні цієї програми відіграють міжнародні партнери, включаючи уряди Бельгії, Данії, Німеччини, Республіки Корея та інших країн [47].

Зважаючи на те, що Одеса протягом двох років зазнає постійних атак на інфраструктуру, такі проєкти є надзвичайно важливими для підвищення стійкості регіону. Завдяки цій підтримці область отримує можливість відновлювати та модернізувати основні послуги, зміцнюючи свою енергетичну незалежність і створюючи базу для подальшого сталого розвитку.

Освіта, наука та інновації є фундаментальними напрямками міжнародної співпраці для Одеської області, що підтримуються такими організаціями, як Британська рада, програми Erasmus+ та Horizon Europe. Ці ініціативи спрямовані на розвиток людського капіталу, впровадження сучасних технологій у навчальний процес та стимулювання науково-дослідницької діяльності.

В Одеській області програма Erasmus+ також має значний вплив. За допомогою цієї програми було запущено кілька проєктів, які спрямовані на підвищення кваліфікації та розвиток вищої освіти. Ці проєкти охоплюють різні сфери, такі як циркулярна економіка, цифрові трансформації, робототехніка, безпека, сучасне медичне навчання, сільське господарство, водний сектор, лісництво та відновлення після війни. У програмі беруть участь 19 вищих навчальних закладів з Одеської області, включаючи Одеський національний економічний університет.

Загальна сума інвестицій підпрограми Erasmus+ для України складає близько 5 мільярдів євро, що робить її однією з найбільших програм підтримки в країні. Ці інвестиції допомагають покращити якість освіти та забезпечити стійкий розвиток регіонів, включаючи Одеську область [48].

Британська рада також активно підтримує програми підвищення кваліфікації викладачів, особливо в галузі англійської мови та STEM-дисциплін (наука, технології, інженерія, математика). Це дозволяє педагогам отримувати доступ до найкращих світових практик викладання, підвищувати рівень освітніх послуг і стимулювати зацікавленість молоді в сучасних професіях.

Співпраця з міжнародними організаціями та залучення інвестицій є важливими складовими економічного і соціального розвитку Одеської області. Завдяки підтримці таких партнерів, як ЄБРР, Світовий банк, UNDP, FAO, Erasmus+ та інших, регіон отримує доступ до фінансування, сучасних технологій, експертного досвіду та міжнародних ринків. Ці ресурси сприяють реалізації масштабних інфраструктурних проєктів, розвитку сільського господарства, впровадженню інноваційних рішень в енергетиці, збереженню культурної спадщини та підвищенню якості освіти.

Взаємодія з міжнародними організаціями створює сприятливі умови для формування сталого економічного середовища, яке стимулює інвестиційну активність в регіоні, сприяє створенню нових робочих місць та збільшенню доходів місцевих громад. У перспективі такі ініціативи дозволять не лише забезпечити економічне зростання, але й інтегрувати регіон у глобальні ринки, підвищуючи його конкурентоспроможність на міжнародному рівні. Це закладає основу для сталого розвитку, зменшує залежність від традиційних джерел фінансування та відкриває нові можливості для реалізації потенціалу Одеської області.

3.3. Роль місцевого самоврядування у забезпеченні економічного розвитку

Одеська область, завдяки своєму стратегічному розташуванню на узбережжі Чорного моря, має великий потенціал для економічного зростання. Місцеве самоврядування відіграє ключову роль у сприянні цього зростання шляхом розвитку інфраструктури, залучення інвестицій, підтримки малого та середнього бізнесу, розвитку туризму, наданні якісних соціальних послуг та забезпеченні екологічної стійкості.

Одеська область, як регіон, що прийняв значну кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО), має унікальні можливості для економічного розвитку завдяки появі додаткової робочої сили, споживачів та потенційних інвесторів. Органи місцевого самоврядування можуть відігравати ключову роль у забезпеченні цього розвитку.

Після початку війни Одеська область стала притулком для багатьох людей, які були змушені залишити свої домівки через окупацію та бойові дії. Цей процес створив умови, за яких регіон отримав додатковий людський ресурс, що може мати вагомий вплив на його економіку. Збільшення кількості мешканців сприяє розширенню податкової бази регіону. Зокрема, реєстрація внутрішньо переміщених осіб дозволяє місцевій владі отримувати додаткові надходження у вигляді податку на доходи фізичних осіб (ПДФО). Це один із основних джерел наповнення місцевих бюджетів, що створює можливості для фінансування інфраструктурних проєктів, соціальних програм і розвитку громади.

Крім того, переселенці часто мають підприємницький досвід або бажання розпочати бізнес. За умови надання належної підтримки місцевою владою вони можуть створювати нові підприємства, розвивати малий і середній бізнес, що не лише сприятиме збільшенню робочих місць, а й забезпечуватиме стабільний потік податкових надходжень. Це може стати основою для відродження місцевих економік у таких містах, як Балта, Білгород-Дністровський чи Подільськ.

Людський капітал є визначальним чинником розвитку регіону та буде одним з основних факторів міжрегіональної конкуренції після закінчення активних бойових дій. Розглянемо тенденції, що стосуються демографії та її структури (фактичні за 2022 р. та прогнозовані за 2036 р.) на рисунку 3.1.

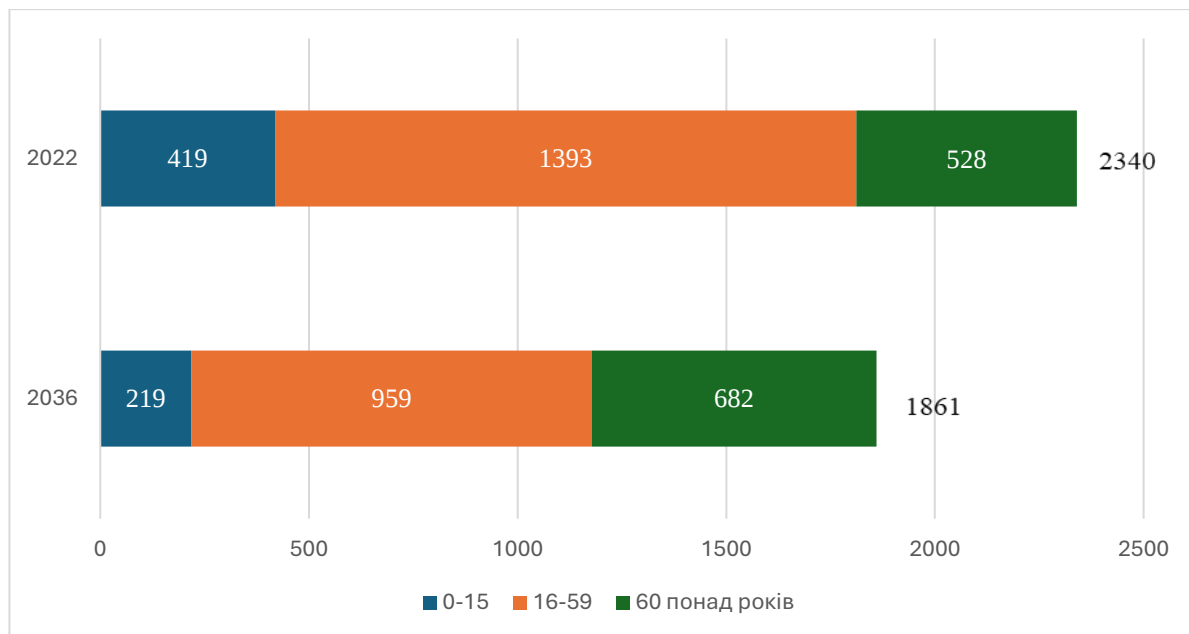

Рис. 3.1. Вікова структура (фактична та прогнозована) населення Одеської області

Джерело: складено автором на основі [41]

Розглянувши рис. 3.1 можна побачити, що демографічна ситуація в області характеризується наступними особливостями:

- Вікова структура населення Одеської області, фактична за 2022 рік та прогнозована на 2036 рік суттєво відрізняються не тільки кількістю населення, а й частками вікових груп. Можна побачити зменшення вікової групи «0-15 років» та збільшення вікової групи «понад 60 років».

- Чисельність населення області до початку повномасштабного вторгнення постійно скорочувалася (на 10 тис. кожні два роки), перш за все за рахунок від'ємного природного приросту, незважаючи на позитивне сальдо міграції (незначне перевищення притоку населення над відтоком);

- В області спостерігається низький рівень народжуваності (1158 осіб у 2022 р.) та високий - смертності (3216 осіб у 2022 р.), від'ємний природний приріст населення (-2058), менша тривалість життя - як і з українськими 29

показниками. Висока смертність обумовлена більшою мірою захворюваністю серед населення, низька народжуваність - економічними факторами, високою робочою активністю жінок, соціальними змінами;

- Внутрішньо переміщені особи, чисельність яких (zareєстрованих становила) на 01.01.2023 р. 234 366 осіб, мають значний вплив на механічний приріст та приносять зміни в демографічній, економічній та соціальній динаміці регіон. Однак за своїм статеві-віковим складом і трудовим потенціалом ВПО не компенсують втрати в тих демографічних категоріях, на які мають найбільш вплив міграція і мобілізація.

Збільшення кількості споживачів у регіоні також є позитивним чинником. Нові мешканці створюють попит на товари та послуги, що стимулює розвиток локального бізнесу. Підприємства в харчовій промисловості, будівництві, сфері послуг та ритейлі отримують нові можливості для розширення, що сприяє активізації економічної діяльності.

Особливо важливою є перспектива реактивації промислових об'єктів, які зараз перебувають у занедбаному стані. У регіоні є чимало неприватизованих або напівзруйнованих заводських приміщень, які за наявності підтримки з боку держави чи залучення інвесторів можуть знову стати діючими. Наприклад, заводи в галузі будівельних матеріалів здатні задовольнити зростаючий попит на житло та інфраструктуру. Харчова промисловість може орієнтуватися на задоволення потреб як місцевого населення, так і експорту. Машинобудування має потенціал для виробництва техніки, необхідної у сільському господарстві та промисловості.

Одеська область, з її логістичним потенціалом та близькістю до морських портів, є привабливою для інвесторів. Але для активізації інвестицій необхідні зусилля органів місцевого самоврядування. Вони можуть стати посередниками між бізнесом та державою, створюючи сприятливий клімат для залучення капіталу. Це може включати податкові пільги, зручні умови оренди промислових площ та прозору адміністративну підтримку.

Інший важливий аспект – подолання дефіциту кваліфікованих кадрів у різних сферах економіки. Переселенці, які часто мають різноманітний професійний досвід, можуть допомогти заповнити ці прогалини. Для цього потрібні програми професійного навчання та перекваліфікації, які забезпечать відповідність їхніх навичок потребам ринку праці.

Переселенці можуть мати значний позитивний вплив на економічний розвиток Одеської області. По-перше, приплив додаткової робочої сили та споживачів сприяє зростанню податкових надходжень. Нові мешканці області стають платниками податків, що дозволяє збільшити місцевий бюджет. Це важливо для фінансування соціальних програм, інфраструктурних проєктів та інших ініціатив, спрямованих на економічний розвиток.

Розглянемо податкові надходження зведеного бюджету Одеської області за період 2020 – 2023 рр., представлені на рис. 3.2.

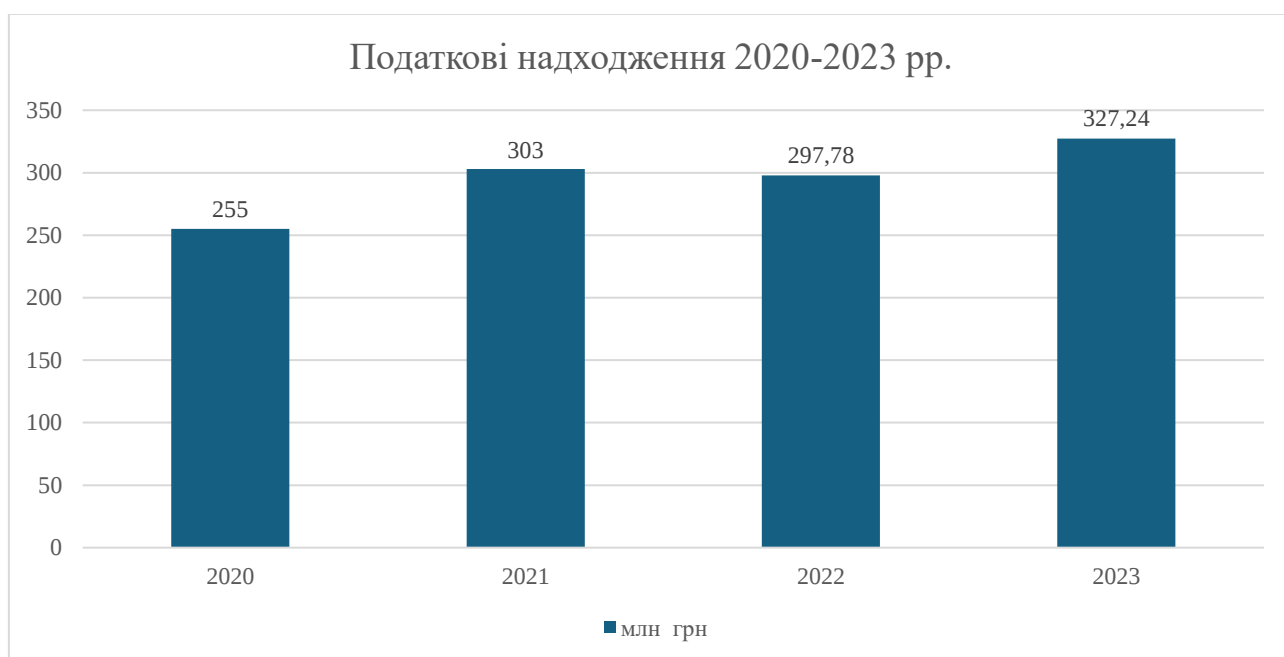

Рис. 3.2. Податкові надходження зведеного бюджету Одеської області за період 2020 – 2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [49]

Розглянувши рис. 3.2 можна зробити висновок, що У 2020 році податкові надходження в Одеській області склали 255 млн грн. Наступного року, у 2021-му,

відбулося значне зростання – надходження збільшилися на 18.82% і досягли 303 млн грн. Цей приріст став свідченням активізації економіки регіону після викликів попереднього року.

У 2022 році, попри економічні та політичні виклики, податкові надходження знизилися лише на 1.72%, зменшившись до 297.78 млн грн. Це незначне зниження демонструє стійкість економіки області навіть у складних умовах.

У 2023 році регіон не лише відновив показники, а й встановив новий рекорд, досягнувши рівня 327.24 млн грн. Цей результат відображає зростання на 9.89% порівняно з попереднім роком, що вказує на поступову стабілізацію економічної ситуації та успішну адаптацію підприємництва до сучасних умов.

Також, нові жителі підвищують попит на місцеві товари та послуги, стимулюючи розвиток малого та середнього бізнесу. Внутрішнє споживання сприяє зростанню місцевої економіки, оскільки бізнеси отримують додаткові прибутки, які можуть бути інвестовані в розвиток та розширення. Підвищення попиту на продукцію та послуги також сприяє створенню нових робочих місць у різних секторах економіки, що допомагає знизити рівень безробіття та підвищити рівень життя населення.

Місцеве самоврядування має унікальну можливість стати рушієм цих змін. Створення умов для соціальної адаптації переселенців – забезпечення доступу до житла, медицини, освіти – сприятиме стабільності в регіоні. Водночас, інвестиції в інфраструктуру та підтримка підприємництва здатні забезпечити довгострокове економічне зростання, роблячи Одеську область прикладом успішної інтеграції внутрішньо переміщених осіб у життя регіону.

Місцеве самоврядування може сприяти відновленню та використанню неприватизованих або напівзруйнованих заводських приміщень, забезпечуючи сприятливі умови для інвесторів через податкові пільги, спрощення бюрократичних процедур та активне просування проєктів. Запуск програм підтримки для підприємств, які бажають інвестувати у відновлення заводських приміщень та розвиток виробництва, також може стати важливим інструментом.

Рішення Одеської обласної ради про затвердження Програми соціально-економічного та культурного розвитку області на 2025 рік демонструє ключову роль місцевого самоврядування у формуванні стратегії сталого розвитку регіону. Основні напрямки програми, включаючи економіку, соціальну сферу, інфраструктуру, енергозбереження та гуманітарний розвиток, свідчать про системний підхід до вирішення як поточних, так і стратегічних завдань [50].

Місцеві органи влади можуть сприяти розвитку ключових галузей, таких як будівництво, харчова промисловість та машинобудування. Інвестиції у будівництво та виробництво будівельних матеріалів можуть бути заохочені через створення спеціальних економічних зон та індустріальних парків. Розвиток харчової промисловості може бути підтриманий наданням грантів та субсидій на модернізацію обладнання та підвищення якості продукції. Інвестування у навчання та перекваліфікацію робітників для забезпечення підприємств кваліфікованими кадрами, а також підтримка інноваційних проєктів у галузі машинобудування, сприятимуть подальшому економічному зростанню.

На 2025 рік прогнозується обсяг капітальних інвестицій у розмірі близько 13 млрд. грн, що на 8,3% більше, ніж у 2024 році. Важливу роль у фінансуванні інфраструктурних проєктів відіграють як місцеві бюджети, так і залучення приватних інвестицій та міжнародної технічної допомоги. Заплановані обсяги будівельних робіт на рівні 15,4 млрд. грн свідчать про підвищену увагу до модернізації інфраструктури та створення комфортних умов для мешканців.

Розглянемо динаміку зростання надходжень до місцевих бюджетів. За 9 місяців 2024 року до місцевих бюджетів Одеської області надійшло 24,83 млрд. грн, що перевищило план на 4,9%. Основними джерелами доходів стали:

- Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), який складає 53% надходжень місцевих бюджетів. За рік він зріс на 23,1%, досягнувши 10,45 млрд. грн.
- Плата за землю, яка збільшилася на 8,8% і склала 2,69 млрд. грн.

Такий результат є свідченням ефективного управління фінансами на місцевому рівні та раціонального використання бюджетних ресурсів [51].

Органи місцевого самоврядування відіграють вирішальну роль у цьому процесі. Для залучення інвесторів влада може розробляти спеціальні програми пільгової оренди для підприємців, які готові використовувати занедбані заводські приміщення. Це може включати надання податкових канікул на певний період, полегшення доступу до комунікацій (електроенергії, водопостачання) та надання адміністративної підтримки для швидкого запуску виробництва.

Ще один напрямок – це створення бізнес-інкубаторів, які допоможуть новим підприємствам розпочати діяльність. Такі інкубатори можуть пропонувати консультації з бізнес-планування, юридичний супровід, допомогу в пошуку партнерів чи клієнтів. Крім того, важливо підтримувати стартапи, які впроваджують інноваційні рішення, особливо у вищезгаданих галузях.

Загалом, розвиток цих галузей та стимулювання підприємницької діяльності сприятиме зниженню безробіття, підвищенню добробуту населення та зміцненню економічної стійкості регіону.

Місьцеве самоврядування може розробляти стратегії для забезпечення економічної стабільності та підвищення привабливості регіону для інвесторів через розвиток інфраструктури, інвестування у транспортну, комунальну та соціальну інфраструктуру для створення сприятливих умов для бізнесу та життя мешканців. Впровадження моделей співпраці між державою і приватним сектором для реалізації великих інфраструктурних та виробничих проєктів також може відігравати важливу роль.

Роль органів місцевого самоврядування у залученні інвестицій є однією з найважливіших для економічного розвитку Одеської області. Залучення капіталу, особливо в умовах післявоєнного відновлення, вимагає чіткої стратегії, яка поєднує представлення економічного потенціалу регіону, створення сприятливого бізнес-клімату та ефективну комунікацію з потенційними інвесторами. Також можна активно залучати грантові та донорські кошти для реалізації проєктів розвитку. Це може бути досягнуто через участь у національних і міжнародних програмах підтримки регіонального розвитку, співпрацю з міжнародними організаціями та фондами.

Першим кроком є розробка інвестиційних програм, які б фокусувалися на використанні існуючих ресурсів регіону. Наприклад, напівзруйновані заводські приміщення в містах, таких як Балта, Білгород-Дністровський та Подільськ, можна перетворити на сучасні виробничі хаби. Для цього необхідно чітко і доступно презентувати потенційним інвесторам усі вигоди: географічне розташування, близькість до портів, доступність сировини та кадрів. Інвестиційні програми мають містити конкретні пропозиції, такі як земельні ділянки, заводські площі, а також пільгові умови, які зменшують стартові витрати для бізнесу.

Залучення інвесторів потребує прозорих та спрощених адміністративних процедур. Місцева влада може створити інвестиційні офіси, які б супроводжували бізнес на всіх етапах: від вибору місця для інвестицій до отримання дозвільної документації. Такі офіси повинні надавати консалтингову допомогу, організовувати зустрічі з місцевими партнерами та координувати зусилля різних державних установ.

Окрему увагу слід приділити співпраці з міжнародними фінансовими організаціями, такими як Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) або Світовий банк. Ці організації можуть не тільки фінансувати проєкти, але й допомогти у розробці стратегій розвитку промисловості та покращення інфраструктури.

Покращення інфраструктури є фундаментальним чинником для розвитку економіки Одеської області, особливо в умовах зростання населення та необхідності інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Інфраструктурні інвестиції створюють умови для залучення бізнесу, стимулюють економічну активність і підвищують якість життя населення.

Міське самоврядування відіграє ключову роль у забезпеченні соціальної стабільності. У 2024 році видатки на основні соціальні потреби (зарплати, медичні послуги, енергоносії) були виконані у повному обсязі. На 2025 рік 80% бюджету області буде спрямовано на медицину, освіту та соціальні проєкти, а

понад пів мільярда гривень передбачено для підтримки Сил оборони та відновлення пошкодженої інфраструктури [52].

Однією з головних складових є розвиток дорожньої інфраструктури. Одеська область має стратегічне розташування з доступом до морських портів, що робить її важливим транспортним вузлом. Проте якість доріг у багатьох районах залишається низькою, що обмежує мобільність робочої сили та доступність ринків. Інвестиції у будівництво нових та реконструкцію існуючих автомобільних шляхів дозволять поліпшити сполучення між містами, такими як Балта, Білгород-Дністровський, Подільськ, та головними економічними центрами регіону. Високоякісні дороги зменшать витрати на логістику для підприємств і зроблять регіон привабливішим для інвесторів.

Також важливим є розвиток логістичної інфраструктури, зокрема складських та перевантажувальних комплексів. Наявність сучасних логістичних центрів у містах із промисловим потенціалом дозволить підприємствам ефективно зберігати та транспортувати продукцію. Особливо це стосується галузей, які залежать від перевезення великих обсягів товарів, таких як харчова промисловість і будівельні матеріали. Підтримка місцевої влади у створенні таких об'єктів через співпрацю з приватними інвесторами або міжнародними фінансовими організаціями може значно прискорити економічний розвиток.

Окремої уваги потребує енергетична інфраструктура. Забезпечення надійного електропостачання, модернізація електромереж та перехід до більш енергоефективних технологій мають стати пріоритетами для регіону. Старі мережі не витримують сучасного навантаження, а перебої в енергопостачанні створюють ризики для стабільної роботи підприємств. Інвестиції у відновлювані джерела енергії, такі як сонячні чи вітрові електростанції, можуть не лише задовольнити зростаючий попит, але й створити нові робочі місця.

Комунальна інфраструктура, включаючи водопостачання, каналізацію та опалення, також є критично важливою. Нестача чи низька якість цих послуг ускладнює роботу підприємств і знижує якість життя населення. Наприклад, у промислових зонах, де планується відкриття заводів, необхідно забезпечити

доступ до достатньої кількості води та ефективних систем водовідведення. Місцева влада може залучити державні програми фінансування для модернізації таких систем або співпрацювати з міжнародними організаціями, які підтримують інфраструктурні проєкти.

Фінансування цих напрямків забезпечується за рахунок різних джерел доходів, таких як: податкові надходження, неподаткові надходження, офіційні трансферти та доходи від операцій з капіталом. Бюджет територіальних громад у Одеській області за доходами з січня по жовтень 2024 року склав 28,27 млрд. грн, дану структуру показано на рис. 3.3.

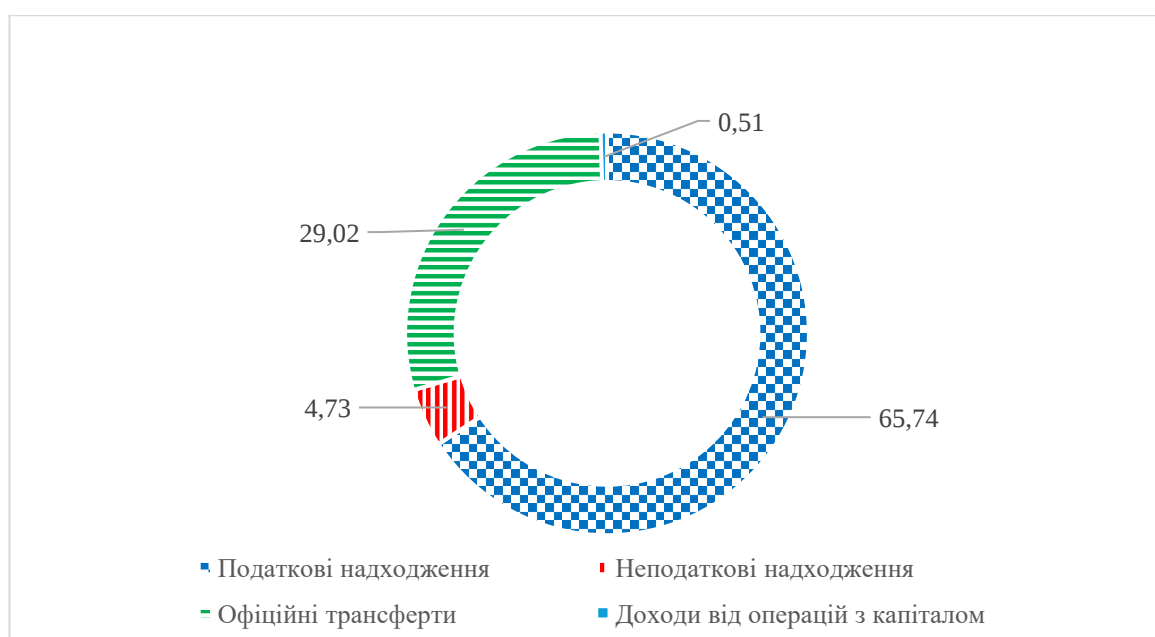

Рис. 3.3 Структура бюджету територіальних громад Одеської області

Джерело: складено автором на основі [53]

Розглянувши рис. 3.3 можна побачити, що найбільша частина доходів територіальних громад Одеської області з січня по жовтень 2024 рік складають податкові надходження (65,74% від загального обсягу). На другому місці офіційні трансферти (29,02%). Решту доходів територіальних громад Одеської області складають неподаткові надходження (4,73%) та доходи від операцій з капіталом (0,51%).

Основним джерелом доходів бюджетів територіальних громад у Одеській області є податкові надходження, в розмірі 18 млрд. грн, що складає 65,74% від

загального обсягу доходів. Це забезпечує стабільний потік фінансових ресурсів для фінансування соціальних, економічних та інфраструктурних проєктів.

Офіційні трансфerti, розміром 8,2 млрд. грн, що становлять 29.02% від загального обсягу доходів, забезпечують додаткові фінансові ресурси для реалізації стратегічних проєктів розвитку, таких як будівництво доріг, розвиток соціальної та комунальної інфраструктури.

Неподаткові надходження, такі як оренда майна та інші адміністративні збори, надійшли до бюджету територіальних громад у розмірі 1,34 млрд. грн і складають 4,73% від загального обсягу доходів. Ці кошти можуть бути спрямовані на підтримку поточних витрат та невеликих проєктів, які сприяють покращенню умов життя населення. Доходи від операцій з капіталом, які становлять 143,3 млн. грн, тобто 0,51% від загального обсягу доходів, можуть бути використані для інвестицій у довгострокові проєкти, такі як модернізація заводських приміщень або розвиток нових інфраструктурних об'єктів.

Прозорість та швидкість адміністративних процедур є ключовим фактором для розвитку інфраструктури. Бюрократія часто стримує реалізацію інвестиційних проєктів, особливо в масштабних будівельних чи енергетичних ініціативах. Органи місцевого самоврядування мають запровадити цифрові сервіси для отримання дозвільних документів, оптимізувати процеси та створити інвестиційні офіси, які б супроводжували проєкти від початкової стадії до їхньої реалізації. Швидке вирішення адміністративних питань зробить регіон привабливішим для бізнесу та зменшить ризики затримок у реалізації інфраструктурних ініціатив.

Доходи місцевого бюджету Одеської територіальної громади формуються за рахунок податкових надходжень, неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом та офіційних трансфертів. Основним джерелом є податкові надходження, які забезпечують більшу частину фінансування розвитку громади (76.04%). Вони дозволяють спрямовувати кошти на важливі напрями, такі як розвиток інфраструктури, підтримка бізнесу та інвестиційна діяльність.

Решта джерел доходів, хоч і становлять меншу частку бюджету, відіграють важливу роль у реалізації окремих програм, зокрема природоохоронних, культурних ініціатив та модернізації комунального господарства. Завдяки такій структурі бюджетних надходжень забезпечується комплексний розвиток громади, її економічна стійкість і поліпшення якості життя мешканців.

Висновки до розділу 3.

1. Стратегічні пріоритети та напрямки розвитку Одеської області зосереджуються на максимальному використанні регіональних ресурсів та потенціалу для забезпечення стійкого економічного зростання. Основними пріоритетами є акцент на підтримці малого та середнього бізнесу через регіональну адаптацію програми «5-7-9» із компенсацією відсоткових ставок банкам. Крім того, модернізація транспортної інфраструктури Одеської області, зокрема будівництво об'їзної дороги навколо Одеси, є важливим кроком для розвантаження міських доріг, покращення логістики та інтеграції області в міжнародні торговельні коридори, що підвищить конкурентоспроможність регіону і сприятиме залученню інвестицій.

2. Інвестиції та міжнародна співпраця відіграють ключову роль у розвитку Одеської області, що підтверджується багатьма проєктами міжнародних організацій. Наприклад, у сфері сільського господарства ініціатива AGRI-Україна, яку реалізує USAID, загальний обсяг залучених коштів у межах цієї програми досягнув 2,26 мільярда доларів США, що стало потужною підтримкою аграрного сектору регіону. У сфері освіти програма Erasmus+ виділила близько 5 мільярдів євро для України, що сприяло запуску численних проєктів у регіоні. Участь у програмі беруть 19 вищих навчальних закладів Одеської області, що дозволяє вдосконалювати якість освіти та сприяти розвитку людського капіталу.

3. Одеська область має значний потенціал для економічного зростання завдяки своєму стратегічному розташуванню на узбережжі Чорного моря та появі додаткової робочої сили у вигляді внутрішньо переміщених осіб. Ключову роль у реалізації цього потенціалу відіграють органи місцевого самоврядування,

які можуть залучати інвестиції, підтримувати бізнес та модернізувати інфраструктуру. Прогнозується, що обсяг капітальних інвестицій на 2025 рік складе близько 13 млрд грн, що на 8,3% більше, ніж у 2024 році. Комплексний підхід до відновлення економіки, спрямований на покращення умов для бізнесу та підвищення якості життя населення, здатен зробити регіон прикладом успішного післявоєнного відновлення.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі досліджуються теоретичні, методичні та прикладні аспекти напрямків забезпечення місцевого економічного розвитку території (на прикладі Одеської області) та зроблено наступні висновки.

1. Місцевий економічний розвиток є критичним процесом, спрямованим на підвищення економічної активності та залучення інвестицій. Його сутність полягає у раціональному використанні місцевих ресурсів, розвитку інфраструктури, підтримці малого та середнього бізнесу, а також залученні інноваційних технологій. Ефективний місцевий економічний розвиток враховує специфіку регіону для впровадження найкращих практик. Важливою складовою є також участь громади та співпраця між державними органами і приватним сектором, що забезпечує стійке та тривале економічне зростання.

2. Для Одеської області найкраще підходить кластерна модель розвитку, враховуючи її унікальні характеристики та потенціал. Одеська область має значні переваги завдяки своєму географічному розташуванню, розвиненій транспортній інфраструктурі та наявності великих морських портів. Використання кластерної моделі дозволить максимально ефективно використовувати ці ресурси.

3. Зарубіжний досвід підтверджує ефективність кластерної моделі для розвитку регіонів, що мають стратегічні ресурси та потенціал. Приклад Нідерландів демонструє, як кластерний підхід у логістиці сприяє економічному зростанню через інтеграцію портів, інфраструктури та інновацій. Італія показує, як об'єднання локального бізнесу в туристичні кластери сприяє соціально-економічному розвитку, а Ізраїль – як інноваційні кластери стимулюють зростання технологічного сектору. Ці приклади підтверджують, що впровадження кластерної моделі в Одеській області дозволить ефективно використати її порти та ресурси, створюючи синергію між бізнесом, наукою та владою для досягнення сталого економічного розвитку.

4. Одеська область є важливим регіоном України з великим економічним потенціалом завдяки географічному положенню, портовій інфраструктурі та

освітньому потенціалу. У 2023 році вантажообіг порту Одеса зріс на 12% і склав 23,8 млн тонн, що демонструє його важливу роль у міжнародній торгівлі. Водночас регіон стикається з серйозними проблемами: рівень безробіття досяг 12,7% у 2023 році (порівняно з 9,5% у 2021-му), а через міграцію чисельність населення області скоротилася на 6% у 2022–2023 роках.

5. Внутрішні та зовнішні фактори суттєво впливають на розвиток регіону. Внутрішні чинники, такі як географічне положення, інфраструктура, природні та людські ресурси, визначають базові можливості економічного зростання. Зовнішні фактори, включаючи політичну стабільність, економічні кризи, глобальну конкуренцію та кліматичні зміни, створюють додаткові виклики або можливості для регіонального розвитку. Ефективне врахування та управління цими факторами є ключем до забезпечення стійкого економічного зростання та підвищення якості життя населення.

6. Одеська область має значний економічний потенціал завдяки своєму стратегічному розташуванню, розвиненій інфраструктурі та багатим природним ресурсам. Вантажообіг портів Одеської області на 2028 рік може становити 62,8 млн. тонн, що є збільшенням на 31,9%. Оцінка розвитку аграрного сектору свідчить про можливість збільшення обсягу органічного виробництва на 61% до 2028 року. Інвестиції в інноваційні технології можуть досягти 75 млн доларів США до 2028 року, що створить додаткові можливості для розвитку регіону. Прогноз для зростання кількості туристів в Одеській області на 2028 рік передбачає досягнення 7 млн осіб, що сприятиме розвитку економіки.

7. Стратегічні пріоритети та напрямки розвитку Одеської області зосереджуються на максимальному використанні регіональних ресурсів та потенціалу для забезпечення стійкого економічного зростання. Основними пріоритетами є акцент на підтримці малого та середнього бізнесу через регіональну адаптацію програми «5-7-9» із компенсацією відсоткових ставок банкам. Крім того, модернізація транспортної інфраструктури Одеської області, зокрема будівництво об'їзної дороги навколо Одеси, є важливим кроком для розвантаження міських доріг, покращення логістики та інтеграції області в

міжнародні торговельні коридори, що підвищить конкурентоспроможність регіону і сприятиме залученню інвестицій.

8. Інвестиції та міжнародна співпраця відіграють ключову роль у розвитку Одеської області, що підтверджується багатьма проектами міжнародних організацій. Наприклад, у сфері сільського господарства ініціатива AGRI-Україна, яку реалізує USAID, загальний обсяг залучених коштів у межах цієї програми досягнув 2,26 мільярда доларів США, що стало потужною підтримкою аграрного сектору регіону. У сфері освіти програма Erasmus+ виділила близько 5 мільярдів євро для України, що сприяло запуску численних проєктів у регіоні. Участь у програмі беруть 19 вищих навчальних закладів Одеської області, що дозволяє вдосконалювати якість освіти та сприяти розвитку людського капіталу.

9. Одеська область має значний потенціал для економічного зростання завдяки своєму стратегічному розташуванню на узбережжі Чорного моря та появі додаткової робочої сили у вигляді внутрішньо переміщених осіб. Ключову роль у реалізації цього потенціалу відіграють органи місцевого самоврядування, які можуть залучати інвестиції, підтримувати бізнес та модернізувати інфраструктуру. Прогнозується, що обсяг капітальних інвестицій на 2025 рік складе близько 13 млрд грн, що на 8,3% більше, ніж у 2024 році. Комплексний підхід до відновлення економіки, спрямований на покращення умов для бізнесу та підвищення якості життя населення, здатен зробити регіон прикладом успішного післявоєнного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дуб А. Р., Патицька Х. О., Сторонянська І. З. Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах: посібник. Одеса: 2022. 75 с.
2. Кучеренко О., Лепьошкін І., Місцевий економічний розвиток – шлях до процвітання громади: посібник. Київ: 2015. 124 с.
3. Горобець К. О., Даценко М. Д., Петрик І. В. Особливості місцевого економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. Запоріжжя. 2022. № 1(124). С. 41-45. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2022/1_2022/8.pdf (дата звернення 10.11.2024).
4. Сидоренко В. Г. Економічний розвиток регіонів України: сучасні виклики та перспективи: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. 165 с.
5. Якубенко Л. В. Інноваційна діяльність у місцевому економічному розвитку: монографія. Дніпро: Дніпровський національний університет, 2021. 214 с.
6. Белей С. І., Бойда С. В., Колосінська М. І. Економічна теорія: навч. посіб. Чернівці: ЧНУ, 2021. 200 с.
7. Нікітіна О. В. Фактори економічного зростання та їх роль в розвитку регіонів. Одеса: ОНЕУ, 2018. 74 с.
8. Терещенко Р. Економічний розвиток Одеси. Аналіз ключових секторів та перспективи зростання. Academia: веб-сайт. URL: <https://www.academia.edu/122849329/> (дата звернення 12.11.2024).
9. Бородіна О. Теоретичні та методичні підходи до оцінки впливу соціально-економічної інфраструктури на місцевий економічний розвиток. *Економіка та право: наук. журн.* Київ. 2024. Випуск 74(3). С. 101-115.
10. Кейнсіанська економіка: чи має держава втручатися в економічні процеси країни? Золотий вік України: веб-сайт. URL: <https://zovu.org/keynsians%CA%B9ka-ekonomika-chy-maye-derzhava> (дата звернення 12.11.2024).

11. Ходжаян А. Р. Поняття структури і структурних трансформацій у системі економічних процесів. *Проблеми і перспективи економіки та управління: наук. журн.* Чернігів. 2024. № 2(38). С. 42-54. URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/147316/146696> (дата звернення 12.11.2024).
12. Реверчук С. К., Творидло О. І. Формування соціально-орієнтованого фінансового бізнесу в Україні. *Ефективна економіка*. Київ. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10270> (дата звернення 12.11.2024).
13. Яциковський Б. І. Сутність еколого-економічного розвитку в системно-управлінському контексті. *Економічний вісник університету: зб. наук. праць*. Переяслав. 2016. Випуск 30(1). С. 131-138.
14. Гапак Н. М. Економічний розвиток громади: інституційний підхід. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаїв. 2016. № 8. С. 738-743. URL: <http://global-national.in.ua/archive/8-2015/157.pdf> (дата звернення 12.11.2024).
15. Сагірова А. С. Кластерна модель економіки: світовий досвід та перспективи України. *Вісник Приазовського Державного Технічного Університету. Серія: Економічні науки*. Дніпро. 2017. Випуск 34. С. 97-102.
16. Петрова І. П., Шилепницький П. І. «Комбіновані» моделі публічно-приватного партнерства для відбудови України. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 2(68). С. 154-164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvd_2022_2_19 (дата звернення 13.11.2024).
17. Старченко Г. В. Інноваційна модель розвитку економіки України: проектно-орієнтований підхід. *Ефективна економіка*. 2019. № 8. URL: 10.32702/2307-2105-2019.8.41 (дата звернення 13.11.2024).
18. Стратегія розвитку Одеської області на 2021-2027 роки. Одеська обласна державна адміністрація: веб-сайт. URL: <https://oda.od.gov.ua/odeshhyna/soczialno-ekonomichnyj-ta-kulturnyj-rozvytok/strategichni-plany-dij-ta-programy-rozvytku> (дата звернення 13.11.2024).
19. Ливч Д., Яценко Я. Людський капітал України та розвиток бізнесу: як зберегти та примножити? *Економічна правда: веб-сайт*. URL:

<https://epravda.com.ua/publications/2024/01/24/708883/> (дата звернення 13.11.2024).

20. Роттердам – Головний порт західної та центральної Європи. Rastamogka: веб-сайт. URL: <https://rastamogka.net/ua/rotterdam-glavnyj-port> (дата звернення 13.11.2024).

21. Підтримка малого та середнього бізнесу в Італії. ССіпу Торгово-Промислова Палата Італії в Україні: веб-сайт. URL: <https://www.ccipu.org/ua/news/p%D1%96dtrimka> (дата звернення 13.11.2024).

22. Економіка та бізнес-клімат Ізраїлю. Посольство України в Державі Ізраїль: веб-сайт. URL: <https://israel.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/3308-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo> (дата звернення 13.11.2024).

23. Звіт про управління за 2023 рік. Адміністрація морських портів України: веб-сайт. URL: https://www.uspa.gov.ua/wp-content/uploads/2024/04/zvit_2023 (дата звернення: 13.11.2024).

24. Соціально-економічне становище Одеської області у січні-вересні 2021 року. Державна служба статистики України: веб-сайт. URL: https://od.ukrstat.gov.ua/arh/smi/smi_09_2021.html (дата звернення: 13.11.2024).

25. Google Тренди. Google Тренди: веб-сайт. URL: <https://trends.google.com.ua/trends/> (дата звернення: 13.11.2024).

26. Чисельність постійного населення. Державна служба статистики України: веб-сайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/imf/arhiv/nas/nas2022_u.htm (дата звернення: 13.11.2024).

27. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. Міністерство закордонних справ України: веб-сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciju> (дата звернення: 14.11.2024).

28. 70 млн тонн вантажів транспортовано Українським коридором. Адміністрація морських портів України: веб-сайт. URL: <https://odesa.uspa.gov.ua/news/28/> (дата звернення: 14.11.2024).

29. Одесу в 2021 році відвідали понад три млн туристів. MIND: веб-сайт. URL: <https://mind.ua/news/20231767-odesu-v-2021-roci-vidvidali-ponad-tri-mln-turistiv> (дата звернення: 15.11.2024).

30. Кубраков О. Ключові інфраструктурні проєкти в Україні під час війни. Економічна правда: веб-сайт. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2022/09/7/691202/> (дата звернення: 15.11.2024).

31. Стратегія відновлення та розвитку Одеської області: проєкт DECIDE презентував аналітичну частину документа. Децентралізація: веб-сайт. URL: <https://decentralization.ua/news/17247> (дата звернення: 15.11.2024).

32. Ukraine: Thousands of families near the frontline receive heating materials to protect against harsh winter conditions. International Committee of the Red Cross: веб-сайт. URL: <https://www.icrc.org/en/where-we-work/ukraine> (дата звернення: 16.11.2024).

33. In transit for survival: MSF ambulances and Ukraine's war-wounded. Medecins Sans Frontieres: веб-сайт. URL: <https://www.msf.org/ukraine> (дата звернення: 16.11.2024).

34. USAID повідомило, що виділяє \$60 млн на підтримку українського агросектору у воєнний час. USAID: веб-сайт. URL: <https://www.usaid.gov/ukraine> (дата звернення: 16.11.2024).

35. Підтримка України під час війни. World Bank Group: веб-сайт. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/brief/peace> (дата звернення: 16.11.2024).

36. Програма гуманітарної грошової допомоги ЮНІСЕФ для українців. UNICEF Україна: веб-сайт. URL: <https://www.unicef.org/ukraine> (дата звернення: 16.11.2024).

37. Путівник: Рішення для «зеленого» енергетичного відновлення громад: експертні думки. Greenpeace: веб-сайт. URL: <https://www.greenpeace.org/international/> (дата звернення: 16.11.2024).

38. Права людини мають бути у центрі уваги міжнародних зустрічей із миру та відбудови в Україні. Amnesty International Україна: веб-сайт. URL:

<https://www.amnesty.org.ua/amnesty-international-prava-lyudyny> (дата звернення: 16.11.2024).

39. Ukraine Moves to Join ICC. Human Rights Watch Україна: веб-сайт. URL: <https://www.hrw.org/europe/ukraine> (дата звернення: 16.11.2024).

40. Заболотна А. Які умови та особливості програми «Доступні кредити 5-7-9%»? Sence bank: веб-сайт. URL: <https://help-biz.sensebank.com.ua/hc/uk/articles/360016885979-%D0%AF%D0%BA%D1%96> (дата звернення: 16.11.2024).

41. Стратегія відновлення та розвитку Одеської області. Одеська обласна державна адміністрація: веб-сайт. URL: <https://oda.od.gov.ua/wp-content/uploads/2024/06/draft-strategiyi-vidnovlennya-> (дата звернення: 16.11.2024).

42. Шабанов М. Туристичний сезон 2024: Одеса перед викликами третього літа повномасштабної війни. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва: веб-сайт. URL: <https://dif.org.ua/article/turistichniy-sezon-2024-odesa> (дата звернення: 17.11.2024).

43. Співробітництво з міжнародними організаціями. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України: веб-сайт. URL: <https://mepr.gov.ua/diyalnist/mizhnarodna-diyalnist/spivrobitnytstvo> (дата звернення: 17.11.2024).

44. На ключових транспортних розв'язках Одеси можуть з'явитися естакади і тунелі. Офіційний сайт міста Одеса: веб-сайт. URL: <https://omr.gov.ua/ua/news/221283/> (дата звернення: 17.11.2024).

45. Архітектурні пам'ятки Одеси: відновлення, державне та іноземне інвестування, проблеми та перспективи. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва: веб-сайт. URL: <https://dif.org.ua/article/arkhitekturni-pamyatki-odesi-vidnovlennya-derzhavne-ta-inozemne-investuvannya-problemi-ta-perspektivi> (дата звернення: 17.11.2024).

46. USAID Expands AGRI-Ukraine, Mobilizes Nearly \$1.75 Billion from Donors and Private Sector to Support Ukrainian Farmers. USAID: веб-сайт. URL:

<https://www.usaid.gov/ukraine/press-releases/oct-10-2024-usaid-expands-agri-ukraine-mobilizes-nearly-175-billion-donors-and-private-sector-support-ukrainian-farmers> (дата звернення: 17.11.2024).

47. ПРООН передає Одесі газопоршневі когенераційні установки, які забезпечать 45% енергетичних потреб міста для водопостачання, опалення та водовідведення. UNDP: веб-сайт. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/proon-peredaye-odesi-hazoporshnevi-koheneratsiyni-ustanovky-yaki-zabezpechat-45-enerhetychnykh-potreb> (дата звернення: 17.11.2024).

48. Project Map. Erasmus+UA: веб-сайт. URL: https://erasmusplus.org.ua/en/project_map/ (дата звернення 17.11.2024).

49. Доходи зведеного бюджету за січень-березень 2021 року. Міністерство фінансів України: веб-сайт. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/zvit_1kv2021.pdf (дата звернення 17.11.2024).

50. Одеська обласна державна адміністрація: веб-сайт. URL: <https://oda.od.gov.ua/> (дата звернення 17.11.2024).

51. Демидова Л. Одещина ухвалила програму розвитку області на 2025 рік. Суспільне медіа: веб-сайт. URL: <https://susplne.media/odesa/901189-odesina-uhvalila-programu-rozvitku-oblasti-na-2025-rik/> (дата звернення 17.11.2024).

52. ПРООН передає Одесі газопоршневі когенераційні установки, які забезпечать 45% енергетичних потреб міста для водопостачання, опалення та водовідведення. UNDP: веб-сайт. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/proon-peredaye-odesi-hazoporshnevi-koheneratsiyni-ustanovky-yaki-zabezpechat-45-enerhetychnykh-potreb> (дата звернення: 17.11.2024).

53. Бюджети територіальних громад у Одеській області. Open budget: веб-сайт. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/1550000000/info/indicators?year> (дата звернення 17.11.2024).

54. Стратегічні плани дій та програми розвитку. Одеська обласна державна адміністрація веб-сайт. URL: <https://oda.od.gov.ua/odeshhyna/soczialno-ekonomichnyj-ta-kulturnyj-rozvytok/strategichni-plany-dij-ta-programy-rozvytku/> (дата звернення 17.11.2024).

55. Деньгуб В. В., Чорний О. М. Місце індустрії ІТ в задоволенні потреб територіальної громади. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи*: Матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. Одеського національного економічного університету, 22-23 вересня 2023 р. Одеса, 2023. С. 531–533.

56. Андрейченко А. В., Завертаний В. Д. Стабільність продовольчого забезпечення населення як невід’ємна складова національної безпеки України. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2024. Випуск 2. С. 50-57.

57. Звіт: друге півріччя 2023 року. Національне антикорупційне бюро України: веб-сайт. URL: <https://nabu.gov.ua/activity/reports/report-zvit-druge-pivrichchya-2023-roku/> 13.11.2024).